

Učitel v kresbě dětí

Barbora Babíková

Bakalářská práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav školní pedagogiky
akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Barbora Babíková**
Osobní číslo: **H14612**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Učitel v kresbě dětí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury k problematice dětské kresby a charakteristiky učitele.

Vymezení teoretických východisek z oblastí dětského vnímání a kresby.

Příprava projektu výzkumné části: stanovení cílů výzkumu, výzkumných otázek, vzorku a výzkumných metod.

Realizace výzkumu prostřednictvím dětské kresby a následného rozhovoru s dítětem.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu a jejich diskuse.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BABYRÁDOVÁ, Hana. Symbol v dětském výtvarném projevu. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3360-6.

DAVIDO, Roseline. Kresba jako nástroj poznání dítěte. Vyd. 2. Překlad Alena Lhotová, Hana Prousková. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-415-1.

KESICIOGLU, Oguz Serdar a Umit DENIZ. Investigation of Pre-School Children's Perception of Teacher in Their Drawings. Creative Education [online]. 2014, Vol. 5, No. 8, s. 606-613 [cit. 2016-05-26]. DOI: 10.4236/ce.2014.58071. ISSN 2151-4755. Dostupné z: <http://www.scirp.org/journal/PaperDownload.aspx?DOI=10.4236/ce.2014.58071>.

KUCHARSKÁ, Anna a Ludmila MÁJOVÁ (eds.). Dětská kresba v psychologickém výzkumu. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-217-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

Vedoucí bakalářské práce: **prof. PhDr. Peter Gavora, CSc.**
Centrum výzkumu FHS

Datum zadání bakalářské práce: **25. listopadu 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2017**

Ve Zlíně dne 25. listopadu 2016

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 8.12.16

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá popisem učitele dětmi předškolního věku. Práce má teoreticko výzkumný charakter. Cílem práce je zjistit, jak děti popisují svého učitele v MŠ. Teoretická část sumarizuje vývoj dětské kresby, nastiňuje interpretaci dětské kresby a vztah dítěte k učiteli MŠ. Empirická část popisuje, jak předškolní děti vnímají a popisují svého učitele. Vychází z dětských kreseb a následného rozhovoru s nimi. Také je použit dotazník pro rodiče dětí, aby byly zjištěny základní informace o dítěti. Práce zjišťuje, jak děti popisují vzhled učitelky, činnosti a její vlastnosti. Na závěr je shrnuto, jaké jsou pedagogické činnosti učitelky, kterou dítě kreslilo.

Klíčová slova: Dětská kresba, Předškolní děti, Učitel, Vnímání, Vztah dítěte k učiteli

ABSTRACT

Bachelor thesis deals with the description of the teacher by children of preschool age. The work is of a theoretical research nature. The aim of this work is to find out how children describe their teacher in kindergarten. The theoretical part summarizes the development of children's drawings, outlines the interpretation of children's drawings and child-teacher of the kindergarten relationship. The empirical part describes how preschool children perceive and describe his or her teacher. It is based on children's drawings and the subsequent interview with them. It also uses a questionnaire for parents of children to find out basic information about the child. The thesis investigates how children describe the appearance of the teacher, activities and properties. In conclusion it summarizes what are the pedagogical activities of the teacher which the child drew.

Keywords: Child's drawing, Preschool children, Teacher, Perception, Child-teacher relationship

Poděkování

Tímto bych chtěla srdečně poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce panu Prof. PhDr. Petru Gavorovi, CSc., za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a čas, který mi věnoval při psaní bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat ředitelkám a učitelkám MŠ, které mi dovolily v mateřské škole provádět výzkum a rodičům dětí za jejich ochotu a spolupráci. V neposlední řadě také děkuji své rodině, která mě podporovala.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 KRESBA.....	12
1.1 FÁZE KRESBY	12
1.2 VÝVOJ DĚTSKÉ KRESBY	13
2 INTERPRETACE DĚTSKÉ KRESBY.....	16
2.1 BARVY	16
2.1.1 Význam barev	17
2.2 ZÁKLADNÍ SYMBOLIKA	19
2.3 INTERPRETACE KRESBY	20
3 VZTAH DÍTĚTE K UČITELI MATEŘSKÉ ŠKOLY.....	23
II PRAKTICKÁ ČÁST	27
4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU.....	28
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	28
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	28
4.3 TYP VÝZKUMU	28
4.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	28
4.5 VÝZKUMNÉ METODY	28
4.6 POSTUP PŘI VÝZKUMU	29
5 VÝSLEDKY A INTERPRETACE	30
5.1 DÍTĚ 1	30
5.2 DÍTĚ 2	33
5.3 DÍTĚ 3	35
5.4 DÍTĚ 4	38
5.5 DÍTĚ 5	41
5.6 DÍTĚ 6	44
5.7 DÍTĚ 7	47
5.8 DÍTĚ 8	49
5.9 DÍTĚ 9	52
5.10 DÍTĚ 10	55
6 SHRNUÍ ZJIŠTĚNÍ.....	58
7 ZÁVĚR.....	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	64
SEZNAM PŘÍLOH.....	66

ÚVOD

Jedním z důvodů proč jsem si toto téma vybrala, bylo, že mám velmi ráda kresbu a umění. Během práce jsem si ale uvědomila, že je toto téma ještě zajímavější. Připadlo mi velmi užitečné poznat, jak děti vnímají svého učitele. Chodila jsem na střední uměleckoprůmyslovou školu a vystudovala obor „Užitá malba“. Proto mi toto téma připadalo blízké, a tak jsem toho chtěla využít a dozvědět se o kresbě dětí a toho, co se k tomu váže víc. Víím, že kresbou člověk o sobě může hodně prozradit, ale málokdo, to umí „číst“. Kresba je jednou z typických dětských činností. Používá se i v diagnostice a to proto, že člověk promítá do kresby sám sebe. Je to jak vyjadřovací, tak komunikační prostředek.

Záměrem práce je podívat se na to, jak děti vnímají svého učitele, jak jej v kresbě zobrazují a jak verbálně popisují. V této práci bych chtěla naplnit cíle, které jsem si stanovila. V teoretické části je mým cílem vymežit teoretická východiska dětské kresby a vztahu dítěte k učiteli MŠ. Tuto část jsem strukturovala do tří kapitol. Začínám od představení kresby samotné a stadii vývoje dětské kresby. Dále uvádím kapitolu interpretace, kde se zmiňuji o symbolice barev, základních zobrazovaných symbolech dětských kreseb a obeznamuji, jak se dětská kresba dá interpretovat. Ve třetí kapitole popisuji, jaký má dítě předškolního věku vztah k učitelce, jak ho vnímá, co na něj působí a lehce nastiňuji roli učitelky MŠ vztahující se k dítěti, aby byla interakce příznivá.

Druhá část práce se věnuje výzkumu. Cílem praktické části je zjistit, jak děti předškolního věku popisují svého učitele v MŠ. V této části jsem se především pokusila proniknout do toho, jak děti vnímají svého učitele, a sdělím, jak ho popisují. Zaměřila jsem se na oblasti vzhledu, činností a vlastností, což také koresponduje s dílčími výzkumnými cíli. Interpretovala jsem deset kreseb dětí ve věku pěti a šesti let a také jsem vycházela z následujícího rozhovoru s dítětem. U každé kresby je popis učitele dítětem a také uvádím pedagogické činnosti, o kterých dítě mluvilo. V závěru práce shrnuji nashromážděné údaje a snažím se je přehledně interpretovat.

Podobným tématem se zabývala jedna studie, která zkoumala vnímání učitelů a jeho učení prostřednictvím kresby studentů. Práce se od sebe liší účastníky výzkumu. Studie byla prováděna vysokoškolskými studenty, kdežto účastníky mého výzkumu bakalářské práce jsou předškolní děti. Můj výzkum je zaměřen kvalitativně a obohacuje ještě o možné

vlivy rodinného prostředí na popis učitele dítětem. Přináším tedy vhled do toho, jak předškolní dítě popisuje svého učitele.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 KRESBA

Kresba je jednou z nejtypičtějších činností dětí v předškolním a mladším školním věku. Dětem otevírá širokou bránu představivosti a mohou zobrazit cokoli. Děti však zobrazují nejčastěji to, co je právě zajímavé, do čeho jsou ponořeni, co mají rádi nebo co je trápí. Proto se neříká nadarmo „kresba je bránou srdce“. Také Helus (2011) zmiňuje, že dítě kresbou zobrazuje a připomíná si, co pěkného zažilo (výlet do zoo), dále to, co si přeje (touží mít králíčka) nebo kresbou vstřebává špatný zážitek a tak např. kreslí násilné scény apod.

Většina dětí se do kresby pouští s radostí. S pocitem odpočinku a relaxace. Je to jejich svět, do kterého se uchylují a ve kterém se cítí bezpečně. Nemusí o něm nikomu říci a to posiluje jejich identitu, pocit bezpečí a náhled na věc. Také je kresba jedním z prostředků komunikace mezi dětmi a dospělými. Kresba tedy může sloužit jak ke komunikaci, diagnostice, tak i k relaxaci a rozvoji dítěte. V kresbě člověk promítá svou motorickou, kognitivní a duševní stránku. Vše spolu souvisí.

Babyrádová (2004) dále zmiňuje, že ještě před tím, než se dítě naučí mluvit a jazykovými prostředky vyjadřovat to, co cítí a myslí, může využít k vyjádření grafický záznam. Ale i tehdy, když už dokáže používat slovní komunikaci, tak setrvává v jeho vědomí něco, co řeči nelze plně sdělit. Dítě tedy tvoří grafický znak, aby komunikovalo se světem.

Kresba se také využívá v psychologickém vyšetření. Matějček byl jedním z těch, kdo začal v České republice s dětskou kresbou pracovat a kresba se tak stala jeho zdrojem poznání osobnosti a vztahů dítěte. (Šturma 2005, in Kucharská, 2005).

Kresba se, ale postupem času mění a vyvíjí a to podle toho, jak dítě roste. Vývoj kresby rozdělujeme do několika fází, které na sebe postupně navazují, a každý člověk jimi prochází.

1.1 Fáze kresby

„Předškolní děti svůj vlastní názor na svět vyjadřují v kresbě, vyprávění nebo ve hře. Kresba je neverbální symbolickou funkcí. Projevuje se v ní tendence zobrazit realitu tak, jak ji dítě chápe. Vývoj kresby prochází několika fázemi, z nichž počáteční ještě symbolický charakter nemá.“ (Vágnerová, 2005, s. 183)

Piaget (1966, in Vágnerová, 2005) rozděluje vývoj kresby na tři fáze, jiní autoři mají zase jiné rozdělení. Dělí je na presymbolickou neboli senzomotorickou fázi, fázi přechodu na symbolickou úroveň a fázi primárního symbolického vyjádření.

1) Presymbolická, senzomotorická fáze- grafomotorická činnost je pro děti v batolecím věku většinou atraktivnější než její výsledek. Dál se dítě tím co nakreslilo, nezabývá.

2) Fáze přechodu na symbolickou úroveň- je to období sekundárního symbolického zpracování. Dětská kresba se postupně stává symbolem, dítě totiž zjišťuje, že kresbou může vyjádřit realitu. Dítě kresbu dodatečně pojmenovává, nejčastěji na základě jasného nebo typického znaku objektu.

3) Fáze primárního symbolického vyjádření- dítě dokáže nakreslit konkrétní úmysl. Až v tomto období kresba zobrazuje symbolicky skutečnost. Matějček také říká, že „dítě kreslí to, co o objektu ví, co se mu na něm zdá důležité“.

1.2 Vývoj dětské kresby

Téměř všichni lidé prochází vývojem kresby stejně. Ať už jsme různého pohlaví nebo národnosti, tak procházíme všemi vývojovými stádii podobně. Rozdíly mohou být jen v období tvarů a nástupu stadií. Vývoj dětské kresby se dělí do několika stadií.

Např. Davido (2008) se zabývá obdobím skvrn, stadiem čmáranic a stadiem čarání, dále stadiem hlavonožců, stadiem vizuálního realismu a nastiňuje stadiem zobrazování v prostoru.

Podle Příhody (1974, in Šimíčková-Čížková, 2008) se rozděluje vývoj dětské kresby do 5 stadií, a to:

1) Stadium črtací experimentace

Tento první vývojový stupeň začíná před druhým rokem života dítěte. Je to aktivita, která je spíše motorická, málo koordinovaná, bezplánovitá a bezobsažná, základem je čarání dítěte tužkou po papíru. Zpočátku vycházejí pohyby z ramenního kloubu a časem ze zápěstního. Objevují se kyvadlové nebo obloukové čáry, nejoblíbenější jsou ve vodorovné poloze či ve směru šikmo k sobě.

2) Stadium prvotního obrazu

Toto stadium se objevuje po třetím roce života. Kresbu dítě spojuje s určitým významem. Dítě spojuje zdokonalující se motoriku s pozorováním reality. Nejdříve dítě kreslí tak, že až v průběhu kreslení určí význam, později ví, co bude kreslit ještě před tím, než s črtáním začne. Dítě dokáže namalovat stejnou kresbu ještě jednou. Kresba ještě není všeobecně srozumitelná.

3) Stadium lineárního náčrtu

Kolem čtvrtého roku nastupuje další stadium. Dítě si vytváří obecnou podobu vybraného předmětu s jeho charakteristickými znaky, které jsou zatím zobrazeny jen schematicky. Kresba je již uvědomělá a nejčastějším motivem je postava. V tomto stadiu se dětská fantazie spojuje se skutečným životem. Dítě kreslí, to co ví, ne to co vidí, kreslí tedy podle představy. V kresbě dítě také vyzdvihne, to co je pro něj důležité, podle jeho subjektivity, zvýraznění tedy není podle skutečnosti. To, co dítě preferuje a má k tomu pozitivní vztah, je nejčastěji zobrazeno jako velké a barevné. Dítě doposud není schopné zobrazit správně proporce a prostor, znázorňuje i to, co nemůže být vidět.

4) Stadium realistické kresby

Následující stadium se u dítěte objevuje mezi pátým a šestým rokem, kde je již oddělován dětský zážitek od skutečnosti. Kresba je malována podle představy dítěte a ne podle předlohy. Dítě začíná na objektech rozlišovat jejich obecné znaky. Hlavním znakem této etapy je přikreslování pravdivých detailů.

5) Stadium naturalistické kresby

Stadium naturalistické kresby ukončuje vývoj dětské kresby. Toto stadium nastupuje po desátém roce života dítěte. Dítě začíná kreslit to, co vidí a ne to, co zná. V tomto stadiu se zlepšují proporce, perspektiva, stínování a dítě zachycuje pohyb. Ve věku desíti až jedenácti let velká část dětí dochází do stadia „krize kresebného projevu“, kdy kreslí spíše popisně. Kritické myšlení dítěte se zdokonaluje a vidí svou kresbu jako nedokonalou a kreslí méně. U některých dětí, které mají výtvarný talent, však rozvoj kresby setrvává a jejich kresba se stává výrazným vyjadřovacím prostředkem.

Já osobně se ztotožňuji s dělením vývoje kresby do pěti období. Každé období je něčím specifické a plynule na sebe navazuje. Pro učitele je důležité mít povědomí o vývoji dětské kresby i v teoretických hlediscích, aby dítě lépe chápal a orientoval se v jeho vývoji.

V této kapitole jsem se zabývala dětskou kresbou. Zmínila jsem, že kreslení je typická činnost předškolních dětí a nastínila jsem, k čemu se kresba využívá. Uvedla jsem fáze kresby podle Piageta (1966), který je dělí do tří fází. Také jsem se zabývala vývojem dětské kresby podle autorky Davido (2008) a Příhody (1974, in Šimíčková-Čížková, 2008). Davido (2008) vývoj kresby dělí do šesti stadií a Příhoda (1974, in Šimíčková-Čížková, 2008) do pěti. Je zajímavé, že tyto období se neliší pouze názvem stadií, ale oba autoři se na vývoj dívají z trochu jiného pohledu (Davido (2008) dává název pro svá období podle toho, co dítě v daném období kreslí, kdežto Příhoda (1974, in Šimíčková-Čížková, 2008) podle toho, jak dítě kreslí). Navzájem se stadia prolínají. Cíl mají ale oba autoři stejný, a to zachytit průběh vývoje kresby u dětí.

Podle mě není tolik důležité v praxi, podle kterého autora budeme kresbu řadit, ale je nezbytné znát charakteristiku vývoje kresby dítěte. Také nesmíme zapomínat brát v úvahu individuální vývoj dítěte. Uvedené roky, kdy stadia trvají, jsou pouze orientační.

2 INTERPRETACE DĚTSKÉ KRESBY

Obdržíme-li do ruky dětskou kresbu, může nás potěšit, že se dítě věnuje kreslení, baví ho to a přitom se rozvíjí. Když se ale umíme podívat na kresbu i z interpretačního pohledu, tak z kresby můžeme vytěžit i my. Interpretace dětské kresby nám může být velmi užitečná. Může nám poskytnout důležité a cenné informace o dítěti. Interpretace však musí být správně provedená.

„V kresbě se odrážejí různé psychické i jiné procesy, jde např. o kognitivní přístup ke ztvárnění tématu, o celkovou úroveň jemné motoriky a senzomotorické koordinace, o schopnost vizuální percepce, resp. o soustředěnost na vizuomotorickou činnost. Projevuje se v ní typ temperamentu, osobní tempo i emoční prožívání.“ (Vágnerová, 2001, in Říčan, Krejčířová, 2006, s. 409) Helus (2011) se také ztotožňuje s tím, že dítě v kresbě promítá svůj kognitivní rozvoj, citové rozpoložení a přidává ještě traumatické prožitky dítěte.

2.1 Barvy

Jen málokteré dítě nakreslí obrázek jednobarevný. Děti kreslí rády barevně a mnohdy barevný výraz až přehánějí. Nejčastěji proto, že chtějí zřetelně rozlišit jednotlivé prvky v kresbě a také kvůli emocionálnímu vztahu k zobrazovaným objektům.

Barvy pro daný kreslený předmět volíme i na základě asociací. O tom jak barvy asociativně působí, se zmiňuje autorka Dannhoferová (2012). Uvádí, že určité barvy si dáváme do souvislosti s nějakým předmětem, např. červenou barvu spojujeme většinou s krví, žlutou se sluncem, zelenou s přírodou, modrou s vodou, růžová působí sladce, bílá čistě atd. Toto asociativní působení barev je jedním z případů psychologického působení barev.

„Psychologické působení barev- vychází z účinku barev na naši psychiku, zahrnuje také různé asociace, symboliku, syntézu či stimulace, které v nás barvy vyvolávají (například teplé barvy jsou více aktivní a působí vzrušivě, kdežto studené barvy nás většinou uklidňují).“ (Dannhoferová, 2012, s. 14) Teplé barvy tedy podněcují fyzickou i psychickou aktivitu, kdežto studené barvy nás tlumí a uklidňují. Toto mohou být také aspekty, které ovlivňují, jakou barvu si dítě vybírá.

2.1.1 Význam barev

Řeč barev patří mezi základní symboliky, se kterou se setkáváme v různých oblastech života. Pravděpodobně pochází z dávných dob. Již v antice byly spojovány barvy s nějakou planetou nebo Bohem. V té době přikládali každé barvě psychologický význam (Davido, 2008). Podobně je tomu i nyní.

Také i dnes každá barva může něco o autorovi vypovědět. Barevné provedení kresby a způsob používání barev nám poskytuje informace o temperamentu, náladě či psychickém stavu dítěte nebo jeho preferencí a oblíbenosti a také i o vývoji a případných dysfunkcích dítěte.

Červená

Tato barva má nejsilnější vliv na emoční stav člověka. Davido (2008) ve své knize uvádí, že podle A. Bouveta je zcela normální, je-li upřednostňována červená barva dítětem před jeho šestým rokem. Nemocné děti kreslí červenou méně sytě. U dětí starších šesti let ukazuje na tendenci k agresivitě a nedostatečné kontrole emocí. Také Cognet (2013) dodává, že je to oblíbená barva malých dětí a později vyjadřuje nepřátelské pohnutky.

Modrá

„Používají ji i děti mladší pěti let. Tyto děti se vyznačují tím, že své chování více kontrolují než děti používající červenou. Používání modré v šesti letech znamená, že dítě je dobře adaptované. Modrá nahrazuje hnědou, když dítě už opravdu nechce zůstat „miminkem“. Pokud používá výhradně modrou, ukazuje to na přílišnou sebekontrolu.“ (Davido, 2008, s. 37)

Zelená

Tato barva zrcadlí spíše sociální vztahy a zároveň je v používání srovnatelná s modrou barvou (Davido, 2008). Zelená barva může vyjadřovat odpor proti příliš přísné disciplíně (Cognet, 2013).

Žlutá

Žlutá barva bývá velmi často s kombinací červené barvy nebo se používá samostatně. Někdy může ukazovat velkou závislost dítěte na dospělém (Davido, 2008). Žlutá barva navozuje pozitivní emoce jako radost a povzbuzení. Cognet (2013) zmiňuje o barvách světla, že evokují čistotu, ctnost a božskou moudrost.

Hnědá

„Stejně jako tmavé nevýrazné barvy, a někdy i žlutá, odráží hnědá barva špatnou rodinnou i sociální adaptovanost dítěte a jeho různé konflikty. Tyto „regresivní“ barvy s oblibou volí umíněné děti.“ (Davido, 2008, s. 37) Tato barva je také často spojená s potřebou znečišťovat (Cognet, 2013).

Fialová

Malé děti tuto barvu používají méně často. Fialová barva je příznakem neklidu. Často se vyskytuje ve spojení s modrou a prozrazuje úzkost. Dítě ji používá hlavně v období obtížné adaptace a někdy ji sprovází zelená (Davido, 2008). Také je spojována s konfliktem a napětím (Cognet, 2013).

Černá

Tato barva se vyskytuje „v jakémkoli věku a prozrazuje určitou míru úzkosti. Někdy svědčí o bohatém vnitřním životě. Symbolika černé je však zvláštní v období puberty, kdy vyjadřuje nepřístupnost a ostych ve vyjadřování citů“. (Davido, 2008, s. 37) Tato barva také vyjadřuje dle Cogneta (2013) inhibici, strach a úzkost.

Myslím si, že výše uvedená symbolika barev se často shoduje s realitou, s tím jak dítě vnímá. Ale netvrdím, že je pro každý případ pravdivě vystihující. Např. děvče, které nakreslí postavě fialové šaty, tak nemusí být zrovna neklidné. Pouze se může jednat o oblíbenou barvu. Proto je důležité brát symboliku barev s nadhledem.

Dále nás D. Widlöcher obohacuje, co mohou znamenat teplé a neutrální barvy v kresbě dětí. Teplé barvy jsou typické pro děti, které jsou otevřené a dobře adaptované ve skupině. Naopak neutrální barvy přiřazují děti uzavřené, nezávislé a často agresivní (Cognet, 2013). I Davido (2008) přiřazuje určité barvy k určitým typům povah. Extrovertní dítě preferuje barvu červenou, oranžovou, žlutou a používá velký počet barev. Introvert upřednostňuje modrou, zelenou, šedou a spokojí se s malým počtem barev.

Také hovoří, že v „interpretaci kresby nemá barva absolutní hodnotu, ale všeobecně vzato jasné, teplé barvy svědčí o vyrovnanosti, zatímco tmavé barvy ukazují na tendenci ke smutku, úzkosti, případně na odpor k někomu nebo něčemu. Bledé odstíny vyjadřují citovou nevyrovnanost nebo špatný zdravotní stav“. (Davido, 2008, s. 38)

Každá barva má tedy svoji symboliku, nějak na nás působí a něco o autorovi prozrazuje. Děti převážně kreslí barevně a do kresby promítají svůj psychický stav a emocionální

vztah k zobrazovaným předmětům, což se projevuje v barevné kompozici. Dítě buď kreslí barvami podle skutečnosti, nebo kreslí podvědomě a to vypovídá o jeho osobnosti ještě víc.

Je důležité, aby měly děti dostatek příležitostí ke kreslení a malování a mohly tak vyjadřovat své vnitřní motivy. Tím necháme prostor jejich imaginaci a také dítě můžeme lépe poznat, případně odhalit nějaký problém. Je užitečné znát základní význam a užití barev. Nesmíme však zapomínat na dětskou fantazii a preferenci barev a tak pro vyvozování závěrů, musíme mít více ověřených zdrojů.

2.2 Základní symbolika

Dítě s oblibou kreslí opakující se náměty. Podle Davido (2008) patří kresba domu, stromu a zvířete mezi základní symboly v dětské kresbě. V každém z těchto námětů dítě znázorňuje samo sebe. Povíme si o nich v následujícím textu více.

Dům

„Kresba domu vypovídá mnoho o osobnosti a charakteru dítěte. Dům patří k nejoblíbenějším dětským tématům. Má v sobě četné symboly- přístřeší, rodinné teplo, otevření vnějšímu světu atd. „Každá stavba se podobá člověku, je antropomorfní, má obličej, oči, ústa, uši, funkce, a dokonce i duši,“ píše Bachelard ve svém díle *Poétique de l'espace* (Poetika prostoru). Děti tedy kreslí dům jako postavu a jeho prostřednictvím vyjadřují stavbu svého „já“.“ (Davido, 2008, s. 39)

Strom

Davido (2008) zmiňuje Didiera Anzieu, který tvrdí, že strom je symbolem člověka a podobnost spatřujeme v tom, že člověk i strom stojí. Tak jako kresba postavy, tak i kresba stromu se vyvíjí. Děti kreslí během svého růstu různé stromy, od „čmáranic“, přes jakoby „hlavonožce“ stromu. Časem se kmen směrem dolů rozšiřuje a v další etapě dítě přidá i podklad na kterém strom stojí. Toto je etapa, kdy je dítě dobře zařazeno do rodinného a sociálního života. Kmen stromu představuje stabilní „já“ dítěte. Větve vypovídají o tom, jestli je dítě introvertní nebo extravertní, podle dostředivého nebo odstředivého směru větví. Strom také bývá symbolem růstu a plodnosti, síly a tajemství.

Kucharská (2005) také uvádí, že velikost kresby stromu dětí do sedmi let je spíše menší (do 15 cm) nebo střední velikosti a u dětí starších sedmi let převažují velké stromy (nad 25 cm).

Zvíře

Dítě někdy raději kreslí zvířata než lidi, ve zvířeti vidí reálnou bytost. Také může tímto způsobem nevědomě zakrývat své citové problémy. Zvíře tedy doopravdy představuje dítě a jeho vztahy k okolnímu světu. Zobrazení zvířete nám může pomoci určit hlavní rys charakteru dítěte a také nalézt problémy dítěte. Jestliže některé děti stále kreslí zvířata, může mít dítě závažné problémy ve vztazích s lidmi (Davido, 2008).

Ať už tedy dítě zobrazuje dům, strom nebo nějaké zvíře, v kresbě promítá sebe samo. Je proto důležité se nedívat na kresbu jen jako na „dekorační obrázek“, ale umět v ní vidět víc, umět číst mezi řádky. To nám mnohé prozradí o dítěti.

2.3 Interpretace kresby

Chceme-li, aby diagnostika byla pravdivá, je důležité znát nejen dítě, ale i jeho sociální a kulturní zázemí. Podstatné jsou všechny vlivy. Podle Šimíčkové-Čížkové (2008) je z psychologického hlediska důležitý nejen produkt, ale i proces kresby. Patří sem to, jak dítě kreslí, jak drží kreslicí náčiní, jak sedí, za jaký čas obrázek nakreslí nebo zda v průběhu gumuje. A také bychom neměli opomenout samotnou výpověď dítěte, která nám při vyšetření pomůže. Bednářová (2010, s. 14) ještě dodává, že bychom měli sledovat „zda dítě kreslí se zájmem přiměřeným věku; jaký je obsah kresby, její pročleněnost, bohatost, námětová různorodost“.

Jak už jsme zmiňovali výš, tak dítě kreslí to, co ho zajímá nebo to, co ho trápí. Kesicioglu (2014) dodává, že definovatelné kresby dítěte jsou až po čtvrtém roce. Pro dítě je první zobrazovaná a nejdůležitější figura, postava člověka, která se objevuje jako výsledek skutečnosti, že dítě zkoumá a rozpoznává lidi okolo sebe a rozvíjí představy o těchto lidech.

To také potvrzuje Wirz (2007, s. 77) tím, že dodává, že „dříve než se vnější forma objeví na papíře, musí ji mít ten, kdo kreslí, vytvořenou v sobě. To je podstatné. Tenhle lapidární poznatek se často přehlíží“. Tedy výtvarný produkt dítěte nám hodně vypovídá o jeho kognitivní úrovni a myšlenkách. Také temperament, pocity, vývojové či jiné problémy můžeme z kresby vyčíst, pokud je správně interpretujeme.

Jeden z autorů, který se značně zabývá interpretací je autorka Davido (2008), která ve své knize hovoří, že interpretace vyplývá z analýzy různých prvků, ze kterých se kresba skládá a syntézy všeho, co o dítěti víme.

Rozebírá, že je důležité umístění kresby na ploše. To, jestli dítě vyplní nebo nevyplní plochu papíru, hovoří o úzkosti nebo o intelektuální chudobě. Zmiňuje se i o tom, jak jsou provedeny čáry v kresbě, protože mnoho vypovídají o osobnosti dítěte. Jemné a váhavé čáry vytvářejí děti bojácné a utlumené. Nekontrolovanou čáru kreslí neklidné a agresivní děti. Je důležité také brát v úvahu zdravotní stav dítěte. Lineární čáry a křivky vypovídají o psychické stabilitě dítěte, ale tyto čáry nesmějí výrazně převládat. Mírné dítě upřednostňuje křivky a realista zase preferuje rovné čáry a úhly.

Autorka dále uvádí, že zobrazovaná témata a postavy nám poskytují více podkladu pro posouzení kresby. Zmiňuje se také o interpretaci kresby spontánní nebo na určité téma.

Jestliže dítě maluje téma spontánně, nebo mu ho zadáme, i přesto přistupujeme k interpretaci podobně. Jako téma kresebných testů se nejčastěji používá kresba postavy, stromu a domu. Symboly a okolí kresby, na které nesmíme zapomenout, se interpretují zvlášť.

Dítě, které maluje, vždy do kresby promítne sebe samo a to v jakémkoli námětu. Nakreslené postavy nám ukazují mnohé informace o celkové osobnosti dítěte, především o jeho afektivitě. Mnoho nám přináší pořadí, ve kterém dítě postavy nakreslí. Nejdříve dítě nakreslí osobu, kterou má nejvíce rádo. Tato osoba mívá autoritu. Na druhé straně osobu, kterou dítě namaluje odbytě, nebo ji vůbec nenakreslí, tak je pro něj neoblíbená. To kam dítě namaluje postavy na výkres a jak je rozmístí, nám může ukázat afektivní vztahy dítěte s rodinou (Davido, 2008).

V této podkapitole jsme si řekli, že nám může poskytnout informace nejen výtvar, ale i samotný proces kresby. Avšak předtím, než dítě začne kreslit, tak už má v sobě utvořenou představu o objektu, který dříve zkoumal a přemýšlel o něm. Kresba je tedy výpovědí o jeho kognitivní úrovni. Dozvěděli jsme se také, že umístění obrázku na plochu papíru a způsob zobrazení čar, prozrazuje temperament dítěte. Mnoho nám přináší pořadí, ve kterém dítě postavy nakreslí a jejich rozmístění vypovídá o autorovi a jeho rodinných vztazích.

Důležité tedy je, že by se kresba měla posuzovat komplexně, měli bychom hlavně vypracovat syntézu, než abychom sbírali analytické detaily. Je užitečné brát v potaz,

že nakreslené postavy nám ukazují mnohé informace o celkové osobnosti dítěte, hlavně o jeho afektivitě. Na závěr si řekneme víc o tom, co může znamenat, když dítě nakreslí postavě deformovanou končetinu nebo její část.

„Zmrzačení postavy je účinná zbraň používaná ke znevážení soka, člověka, jehož přítomnost je nežádoucí apod. Například dítě, které je zasaženo agresivitou, lhostejností nebo má pocit viny vůči určité osobě, řeší problém tím, že konfliktní zóny nezobrazí. Proto jsou otcové, kteří mají ve zvyku trestat své potomky „dobře mířeným“ kopancem, kreslení bez nohou, ve vratké pozici na jedné noze, která je kratší než druhá. Dodejme, že vynechávky se vyskytují velmi často v případě rodinných konfliktů.“ (Davido, 2008, s. 58)

V této kapitole jsem představila symboliku barev. Také jsem se zabývala základními symboly domu, stromu a zvířete v kresbě, které prozradily, že dítě v nich odráží sebe. Na závěr jsem nastínila interpretaci kresby.

Pro učitele je tedy důležité seznámit se s hlavními znaky dětského výtvarného projevu, a to ne ani tak kvůli diagnostice samotné, ale hlavně proto, aby lépe poznali a pochopili psychiku dítěte. Je prospěšné vnímat, že dítě, které maluje, vždy do kresby promítne sebe samo a to v jakémkoli námětu.

3 VZTAH DÍTĚTE K UČITELI MATEŘSKÉ ŠKOLY

Dítě má většinou přirozenou autoritu k dospělému. Často se odráží postoj dítěte k ostatním autoritám podle toho, jaký má dítě vztah k rodičům. To jak dítě bere nebo nebere vážně, co matka nebo otec říká, tak se také promítá i do reakcí k ostatním lidem. Pokud má dítě přehnaný respekt nebo dokonce až strach ze svých rodičů, tak se podobně může bát i ostatních autorit. Skoro všechno chování totiž přejímáme z rodiny. Jak pocit bezpečí a respektování druhých, tak i pocit méněcennosti a nepřijímání ostatních.

To jaký může mít dítě vztah nebo postoj k učiteli MŠ, dle mého názoru ovlivňuje zmiňovaný vztah s rodiči a také ve velké míře temperament dítěte. Pokud bude dítě tiché introvertní, bude si hrát samo, nebude mít pravděpodobně velkou potřebu se s učitelem „bavit“ a snažit se o jeho pozornost. Nebo i u příliš samostatného extroverta se může stát, že jej daleko více uspokojí řádivý vztah s ostatními dětmi, než samotná pozornost učitele.

Ted' jsem ale zmínila dva extrémní temperamentu dětí, u kterých se zdá, že s učitelem mají vlnější vztah a nepotřebují ho tolik. Myslím si, že ostatní děti, které jsou v tomto temperamentním rozmezí, mají daleko větší zájem o sdílení a přízeň učitele.

Také si myslím, že není vztah jako vztah. Tento výše popsaný vztah dítěte k učiteli je jen „povrchní“, vlastně se jedná o to, co dítě upřednostňuje či potřebuje. Protože to, že si dítě samo hraje, nebo nadměru zlobí, tak ještě nemusí znamenat, že učitele nemá rádo a nerespektuje ho. Proto bych vztah rozdělila na vztah „vnější“ (tedy „povrchní“) a „vnitřní“. „Vnější“ je tedy interakce, kterou můžeme pozorovat. A „vnitřní“ by tedy zahrnoval to, jak dítě učitele přijímá jako autoritu, jak ho poslouchá, jak dodržuje pravidla a také to, jaký má k němu emocionální vztah, jak má učitele rádo a jak je mu s ním dobře.

„Vztah předškolního dítěte k učitelce, a naopak i její chování k dítěti, mívá dost osobní charakter. Dítě potřebuje získat pocit jistoty a akceptovat ji emočně, jako osobně významnou bytost, od níž očekává obdobně výlučný vztah. Kromě toho se musí podřídit řádu školky, který je jiný než domácí pravidla.“ (Vágnerová, 2005, s. 211)

Autorka poukazuje, že je důležité, aby dítě přijalo učitelku jako autoritu, které věří a přizpůsobilo se pravidlům MŠ. Tento postoj můžeme řadit k zmiňovanému „vnitřnímu“ vztahu. Také Matějček (1994, in Krejčová, 2015, s. 29) píše o potřebě dítěte „prvotních emocionálních a sociálních vztahů, tj. vztahů k osobě matky a k osobám dalších primárních vychovatelů. Náležitě uspokojování této potřeby přináší dítěti pocit životní

jistoty a je podmínkou pro žádoucí vnitřní integraci jeho osobnosti“. Mertin (2010) se také zmiňuje o specifickém vztahu učitele a dítěte a o autoritě učitele jako Vágnerová. Dodává, že dospělý je pro dítě v předškolním věku autoritou, a je pro něj vzorem chování a reagování. To je typické pro předškolní věk.

To jak dítě v tomto období vnímá, ovlivňuje jeho vývoj a myšlení. Připomeňme si, jak dítě v předškolním období myslí. Dítě se nachází v předoperačním stadiu, které ovlivňuje činnost dítěte a jeho myšlení je egocentrické (úsudky ovlivňuje subjektivní přístup), antropomorfní (vlastnosti lidí dává neživým věcem), magické (myslí si, že vlastní představou lze ovlivňovat dění kolem) a artificialistické (myslí si, že lidé ovládají všechny přírodní děje) (Langmeier, 2006). Také Krejčová (2015) hovoří o těchto znacích myšlení, které obohacuje ještě o fenomenismus, kdy jedinec percipuje okolí podle znaků pro něj podstatných (když se balon s puntíky zašpiní, tak pro dítě není ten stejný), fyziognomismus, kdy dítě může spatřit např. podobu tváře v slunci a personifikaci (Kde má mašinka domeček?).

Osobnost dítěte v tomto období formuje rodina. Sedláčková (2012) zmiňuje, že je dítě ve velké míře ovlivňováno rodinným prostředím. Také Průcha (2013) uvádí, že na děti působí nejen rodina, ale i společnost, ve které vyrůstají. Děti vidí chování ostatních lidí v obchodě, dopravních prostředcích, apod. a působí na ně nevhodné chování dospělých. Také televize je jedním z významných faktorů, které poznamenává děti. Toto všechno děti zasahuje a odráží se v jejich chování v MŠ i v chování k učitelce.

To jaký má dítě k učitelce vztah také jistě ovlivňuje i míra „napojení“ se obou navzájem. Podle Mertina (2010) je mnohem častější kontakt učitelky se skupinou dětí, než s jednotlivcem. Uvádí: „Důležitá je skutečnost, že převažuje interakce učitelky se skupinou dětí nad interakcí s jednotlivým dítětem.“ (Mertin, 2010, s. 25) Čili i toto se odráží v jejich vzájemném vztahu. Míra individuálního přístupu učitelky k dětem ovlivňuje, jak si k ní dítě buduje postoj a vztah. Dítě je rádo za každý kontakt s učitelkou, jak za pohlazení nebo usměvavý pohled. Vytváří se pocit důvěry a pohody. Toto vše ovlivňuje vztah dítěte k učitelce. Dítě může mít k učitelce důvěřivý nebo naopak nedůvěřivý vztah. To se také projeví, když se dítě ocitne v nějaké nejisté či nepříjemné situaci. Tímto se zabývali Griebel a Niesel (2005, s. 19), kteří rozlišili tři úrovně kvality vztahu, které definovali na základě jejich výzkumu: „Spolehlivé pouto - dítě se při znejistění obrací přímo na osobu, která je mu blízká a od které se mu dostává chápavé náklonnosti a účinné útěchy. Nejisté vyhybavé pouto - dítě se při znejistění a potřebě

útěchy a něhy neobrací na přítomnou blízkou osobu. Ta odkazuje dítě zpět, chová se vůči němu odmítavě. Nejisté ambivalentní pouto - dítě se obrací přímo na přítomnou blízkou osobu, víra v její spolehlivost je nicméně nepatrná. Blízká osoba projevuje málo pochopení a dítěti se dostává málo uklidnění.“

Na tyto pouta a celkově na vztah dítěte k učitelce působí i její chování a přístup k dětem. Aby se vytvořil příznivý vztah mezi učitelkou a dětmi měla by být učitelka dobrým pozorovatelem dětského chování a dětské hry, splňovat roli diplomata, kdy své a rodičovské názory a přesvědčení musí patřičně skloubit a umět je vhodně prezentovat dítěti a také splňovat roli průvodkyně, při přechodu dítěte z rodiny do MŠ, jak uvádí Niesel (2005). Škobrtal (2013) ještě hovoří o roli vychovatelky a podporovatelky, která podporuje děti v jejich zájmu o poznání a rozvoji jejich schopností. A také roli metodičky, jelikož tyto situace promyšleně navozuje. A v neposlední řadě Mertin (2010, s. 20) dodává, že „začlenění každého dítěte do vztahů v konkrétní třídě je důležitým úkolem učitelky, stejně jako cílevědomý, záměrný a vytrvalý rozvoj vztahů mezi dětmi a rozvíjení příznivé emoční atmosféry ve skupině dětí v mateřské škole. Bez pomoci dospělého tuto podmínku efektivního působení mateřské školy děti nemohou zvládnout.“

V této kapitole jsem se zabývala vztahem dítěte k učitelce mateřské školy. Na začátku jsem se zmiňovala o možném „vnějším“ vztahu, závislém na temperamentu dítěte a „vnitřním“ vztahu zahrnujícím to, jak dítě učitelku bere jako autoritu a jak jí má rádo. Na tuto mou úvahu navazovala autorka Vágnerová (2005) a Matějček (1994), kteří tvrdí, že dítě potřebuje brát učitelku jako významnou autoritu, aby dosáhlo pocitu životní jistoty. Mertin (2010) se zmiňuje o tom, že dítě autoritu dospělého většinou nekriticky přijímá. Dále jsem uvedla, jakým způsobem předškolní dítě myslí a co ještě formuje jeho osobnost. Je to rodinné prostředí, společnost a televize, která působí i na chování dětí k učitelce. Dozvěděli jsme se, že Mertin (2010) řekl, že převládá interakce učitelky ke kolektivu dětí, než k dítěti samotnému. Míra individuálního přístupu učitelky k dětem také ovlivňuje postoj dítěte k učitelce a důvěru k ní. Na to navázali Griebel a Niesel (2005) s třemi úrovněmi vztahu. Na závěr jsem zmínila, že na vztah má vliv i přístup učitelky k dětem a jmenovala jsem některé role, které by učitelka měla v MŠ plnit, aby byl zaručen příznivý vztah. K tomuto tématu přispěli hlavně autoři Niesel (2005) a Škobrtal (2013).

Závěrem bych chtěla připomenout, že většina dětí v tomto věku bere dospělého jako přirozenou autoritu, tedy i učitele. Chování dítěte a myšlení je ovlivňováno jeho přirozeným vývojem a také jeho temperamentem. Také rodinné prostředí a okolí je velmi

silným faktorem k utváření dětské osobnosti a souvisejícího vztahu k učiteli. To vše se odráží ve vztahu dítěte k učiteli.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

4.1 Výzkumné cíle

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak děti popisují svého učitele v MŠ. Dílčími výzkumnými cíli bylo zjistit, jak děti zobrazují v kresbě a verbálně popisují:

- zevnějšek učitele
- činnosti učitele
- vlastnosti učitele

4.2 Výzkumné otázky

Výzkum hledal odpovědi na tyto výzkumné otázky:

- Jak děti zobrazují v kresbě a verbálně popisují zevnějšek učitele?
- Jak děti zobrazují v kresbě a verbálně popisují činnosti učitele?
- Jak děti zobrazují v kresbě a verbálně popisují vlastnosti učitele?

4.3 Typ výzkumu

Na základě cílů bakalářské práce je výzkumný typ práce kvalitativní.

4.4 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvořily děti ve věku 5- 6 let. Šlo o dostupný výběr z lokality. Děti byly ze dvou mateřských škol ve Zlínském kraji. S učitelkami a ředitelkami mateřských škol jsem se domluvila k provádění mého výzkumu. V jednom případě jsem dostala od ředitelky nepsané povolení na základě domluvy a ve druhém případě jsem dostala souhlas prostřednictvím emailu. Od rodičů jsem měla také písemný souhlas, že mohu pracovat s dítětem.

4.5 Výzkumné metody

Výzkumnými metodami pro bakalářskou práci byla kresba, polostrukturovaný rozhovor a dotazník pro rodiče dětí.

4.6 Postup při výzkumu

Kresba a rozhovor s dítětem probíhal na klidném místě ve škole. Na začátek jsem se dítěti představila a namotivovala jsem ho. „Jak vidím, tak chodíš do školky. Doma se o tebe starají tvoji rodiče a ve školce jsou to paní učitelky, že? Ve školce máte milé a pěkné paní učitelky. Kolik máte ve třídě paní učitelek? (Dvě, že?) Víš, jak se jmenují? Nějaká paní učitelka se ti líbí nejvíce. Která? ... Zkus mi teď nakreslit paní učitelku, jak něco spolu děláte ve třídě. Nakresli ji, jak vypadá, co dělá. Můžeš ji nakreslit i s dětmi a s tebou.“

Při kreslení jsem si dělala poznámky, jak dítě postupovalo, co řeklo a jak se u kresby projevovalo. Když dítě dokončilo kresbu, následoval rozhovor, který jsem nahrávala na diktafon. Dítě jsem se zeptala, co nakreslilo. Dítě většinou stručně odpovědělo jmenováním postav a okolních prvků. Dál jsem se doptávala, jak učitelku nakreslilo, jak doopravdy vypadá, co spolu dělají, jaká učitelka je... Někdy dítě ještě v průběhu rozhovoru něco dokreslilo. Rozhovor trval přibližně 10 minut. Ten jsem pak přepsala a následně analyzovala.

5 VÝSLEDKY A INTERPRETACE

Ke každému obrázku nejdříve dodávám informace o dítěti a jeho rodině. Pak se stručně vyjadřuji ke kresbě a následně uvádím popis obrázku dítětem. Dále představuji, jak dítě popsalo vzhled učitelky, její činnosti a vlastnosti. Také přidávám jiné informace, které mi dítě řeklo a zajímavosti ke kresbě. Na závěr shrnuji, jaké jsou pedagogické činnosti učitelky, kterou dítě kreslilo.

5.1 Dítě 1

Informace o dítěti

Děvče bylo ve věku 6 let.

Dítě nemá každý den přístup k počítači a tabletu. Doma má 30 knížek a rodiče mají cca 200 knih. S rodiči a starší sestrou žijí v bytě ve městě. Otec je produktový manažer a matka je účetní.

Popis obrázku výzkumníkem

Na obrázku je šest postav. Všechny jsou podobně velké, jen jedna je menší a to postava vlevo. Postava v červenomodrém tričku je pravděpodobně chlapec. Postavy jsou propracované, mají i nos a krk a na každé ruce pět prstů. Postavy na obrázku jen stojí, ale chlapec vypadá, jakoby něco držel nebo podával. V levém horním rohu můžeme vidět nějaký objekt, který by mohl být domeček nebo kostky. Dítě zobrazilo nejspíš interiér.

Popis obrázku dítětem a jeho vysvětlení

Když jsem se děvčete zeptala, co nakreslilo, tak odpovědělo: „J, paní učitelku J, S, N, a já a T tu malou.“ Nakreslilo konkrétní děti. Děvče zobrazilo tyto postavy, protože je má rádo. Na postavy, kdo je kdo ukázala. Dozvěděla jsem se, že učitelka je postava v modrém triku, děvče je v pruhovaném triku dole, vedle ní je malá T a nad nimi je chlapec. Můžeme si všimnout, jak nakreslila chlapce, jak podává madračku a také to tak popsala. Řekla, že děti na obrázku staví domeček a učitelka se na ně dívá. Ani ve skutečnosti si s nimi domeček nestaví, protože dohlíží na malého chlapce, aby jim domeček nezbořil.

Objekt vlevo nahoře je domeček, ten také tak popsala. Na otázku z čeho je, odpověděla: „Z madraček a z těch skříněk, kde jsou ty dřeva.“ V kresbě jsou na oranžovém koberci.

Učitelce a chlapcovi nakreslila zelené oči, ostatním, včetně sebe, nakreslila fialové, jak zmínila: „Aby víc projasnily“ a vypadaly usměvavější. Dodala o sobě, že má hnědé: „Ale já mám určitě hnědé, protože mám hnědé, proto jsem nakreslila fialové.“

Vzhled učitelky

Dívka nakreslila učitelce šaty a tričko. Když jsem se děvčete zeptala, jestli takové učitelka nosí, tak odpověděla, že někdy ano. Řekla, že vlasy učitelce nakreslila hnědé a také popsala, že je ve skutečnosti hnědé má. Také jsem se dozvěděla, že vlasy zobrazila rozpuštěné a učitelka je tak i mívá. Oči jí nakreslila zeleně. Popsala, že je nakreslila zelené, protože si myslí, že je učitelka má ve skutečnosti zelené.

Činnosti učitelky

Děvče řeklo, že si s učitelkou povídají. Pak zmínilo, o čem: „Třeba jak byly Vánoce, jak jsme se měly o prázdninách.“ Na vyzvání o čem si ještě povídaly, dodala: „Co jsme třeba dělaly, když jsme tady nebyly ve školce.“ Také vzpomněla: „Jak byly vánoce, tak my jsme si měly přinést hračku, kterou jsme, která je naše oblíbená, kterou jsme dostaly od Ježíška.“ Zmínila, že si s kamarádkami donesly aktovky a popsala,

co si učitelka donesla. „Jedna paní učitelka si vzala čepici, kterou dostala ... a ta druhá paní učitelka, hmm, asi nic nedostala.“ Také na vánoce v MŠ místo ozdob dělaly perníky, které pak pověsily na stromeček. Na otázku, jestli jim pomáhala učitelka, se děvče nevyjádřilo, ale odbočilo od tématu a řeklo, jaký perníček dělalo. Podle děvčete už nic s učitelkou nedělají. Ale nakonec jsem se ještě dozvěděla, že chodívají ven, kde si hrají např. na hoňku. Na otázku, jestli s nimi hraje i učitelka, odpověděla: „Paní učitelka musí hlídat D, aby nikoho nebouchl ani nekousl.“

Vlastnosti učitelky

Děvče učitelku popsalo, že je hodná a že se často usmívá. Také několikrát dívka zmínila, že se učitelka stará o malého chlapce, což na mě působilo, že je vnímavá a trpělivá.

Jiné

Bylo zajímavé, když jsem děvčeti zadala pokyny ke kresbě, tak řeklo, že s učitelkou nic nedělají, jen, že si hrají s kamarádkami. Pak si vzpomněla, že ráda staví domeček. A proto nakreslila tento obrázek.

Na otázku, proč nakreslila tuto učitelku, odpověděla, že druhá učitelka už odešla domů.

Také zmínila barvu očí druhé učitelky, že je má modré.

Další

Je zajímavé, že děvče nakreslilo učitelku stejně velkou jako ostatní děti. Možná proto, že nemělo žádnou preferující učitelku.

Interpretace aktivit v MŠ

Dítě uvedlo poměrně bohaté aktivity učitelky a dětí. Všechny činnosti byly řízené, žádná nebyla spontánní:

- Tematické vyprávění dětí iniciované učitelkou (Vánoce, prázdniny)
- Obeznamení se s konceptem dárků (přijímání, obdarování)
- Ruční práce (výroba perníků)
- Tematické hry zaměřené na fyzickou aktivitu venku (honěná)

5.2 Dítě 2

Informace o dítěti

Chlapec byl starý 5 let a 4 měsíce.

Dítě má doma poměrně dost dětských knih (cca 50). Má každý den přístup k počítači a tabletu. Rodiče mají doma okolo 1000 knih. Bydlí v rodinném domě s mladší sestrou, rodiči a prarodiči v okrajové části města. Otec pracuje jako architekt a matka je hudebnice.

Popis obrázku výzkumníkem

Chlapec nakreslil exteriér, který je rozdělený do tří pásů- oblohy, cesty a travnaté plochy s postavami. Na cestě vidím auto, možná dvě a také dva sloupy. Ve spodní části je pět postav, dvě malé, dvě větší a největší postava spíše vpravo. To by mohla být učitelka. Pohlaví postav nelze určit. Postavám chybí ruce, ale zato mají znázorněný krk, oči a ústa, která se usmívají. Osoby na obrázku stojí a jsou rozmístěné mezi stromy.

Popis obrázku dítětem a jeho vysvětlení

Chlapec nakreslil učitelku s dětmi, jak si hrají venku. Vyobrazil a popsal postavy, které si hrají na schovávanou. Učitelka je ta největší postava spíše vpravo. Chlapec řekl,

že jen hlídá děti. Učitelka podle něj čeká a dívá se na ně. Avšak dodal, že ve skutečnosti si s dětmi hraje jiné hry, do kterých se zapojuje. Postavy na obrázku jsou chlapcovi kamarádi, ale nejsou to konkrétní děti. Chlapec zobrazil i sebe. Nejdříve ukázal na malou postavu vpravo mezi stromy. Když jsem se ho zeptala, proč zrovna ten, tak odpověděl, že neví, jen tak. Pak jsem chlapce vybídla, že by mohl být jiná postava (postava v modrém). Po chvíli přemýšlení souhlasil a dodal: „Jo, stejně víš proč, jsem nakreslil modré tričko, protože mám i teďka modré.“ Vypadal spokojenější. Popsal, že na cestě ještě zobrazil dva semaforey, červené a jejich zelené auto. Auta, cestu a semaforey nakreslil proto, že ho to jen tak napadlo.

Vzhled učitelky

Chlapec učitelce nakreslil hnědé tričko a modré kalhoty. Také je tak popsal a řekl, že takové oblečení učitelka nosí. Když jsem se chlapce zeptala, jaké vlasy učitelce nakreslil, a jaké je má ve skutečnosti, odpověděl: „Černé, protože obě paní učitelky mají černé.“ Také dodal, že je má ještě pak dozadu. Oči nakreslil modré, ale nevěděl, jaké je má ve skutečnosti. Učitelku nakreslil a popsal, že se usmívá.

Oblečení, vlasy a tvář postavám dokreslil dodatečně při rozhovoru.

Činnosti učitelky

Dozvěděla jsem se, že s učitelkou hrají hry. Když jsem se chlapce zeptala jaké, tak odpověděl: „Všechny.“ Po doptání se, která hra ho nejvíce baví, jsem se dozvěděla, že hra na hoňku. Tuto hru si spolu hrají venku. Ve třídě s učitelkou hrají také hry. Učitelka se do her zapojuje podle chlapce jenom někdy. Pak jsem se chlapce ptala, co ještě s učitelkou dělají, a odpověděl: „Všechno.“ Ale konkrétně ho nic nenapadlo. Nakonec jsem se ještě dozvěděla, že s učitelkou kreslí a stříhají.

Vlastnosti učitelky

Chlapec zobrazil učitelku, jak se usmívá. Řekl, že se často usmívá a popsal, že je hodná. Také z toho, jak se chlapec zmiňoval že, učitelka venku hlídá děti, si myslím, že učitelka je starostlivá a opatrná.

Další

Je zajímavé, že chlapec nejdříve kreslil prostředí obrázku (cestu, nebe, trávu), pak auta, a až na konec na travnatou plochu zobrazil postavy. Proto také nejdou moc vidět. Působí to na mě, jakoby se zaměřil spíše na to, co ho zajímá a co má rád.

Dítě má k počítači a tabletu každý den přístup, domnívám se, že to má vliv na jeho krešbný projev. Dítě nezobrazilo postavám ruce, a až v průběhu rozhovoru postavám dokreslilo oblečení, tvář a vlasy.

Interpretace aktivit v MŠ

Dítě se převážně zmiňovalo, že hraje hry. Jmenovalo řízené činnosti, které dělájí s učitelkou a jednu spontánní hru:

- Spontánní hrové činnosti venku (hra na schovávanou)
- Tematické hry zaměřené na fyzickou aktivitu venku (honěná)
- Skupinové řízené hrové činnosti (všechny hry)
- Pracovní a výtvarné aktivity (kreslení a stříhání)

5.3 Dítě 3

Informace o dítěti

Chlapec nakreslil obrázek ve věku 5 let a 8 měsíců.

V rodině se vyskytuje počítač, ke kterému nemá dítě každý den přístup. Doma mají asi 300 knih a dětských knih mají desítky. Rodina bydlí ve městě v rodinném domě. Chlapec má starší sestru. Rodiče jsou galerijní lektor a grafička.

Popis obrázku výzkumníkem

Na obrázku vidím jednu velkou postavu a za ní náznaky dvou postav. Pohlaví postav nelze určit. Velká postava by mohl být jak chlapec, tak i učitelka. Postava za ní něco nese a druhá je jakoby ve vzporu klečmo. Postavy jsou v modrém. Největší postavě nakreslil i prsty, ale jenom tři na každé ruce. Chlapec zobrazil interiér třídy, vidíme žebřiny, okna ve třídě a barevné stěny.

Popis obrázku dítětem a jeho vysvětlení

Chlapec na obrázku nakreslil učitelku, sebe a sestru. Ukázal, že učitelka je postava uprostřed, sebe znázornil postavou napravo od učitelky a nahoře po levé straně učitelky nakreslil svoji sestru. Řekl, že si na obrázku hrají. Chlapec popsal, že si hraje spolu s učitelkou s terénním autem na ovládnání, které donesl do školky. Řekl: „Já mám obrovské auto a tady jsem tam ještě zapomněl dokreslit autíčka.“ Vedle dokreslil dvě auta. Nakreslil i starší sestru, jak s ním chodila do školky. Chlapec zobrazil okna, pod kterými jsou matračky, žebřiny a vedle na zelené nástěnce hodiny.

Vzhled učitelky

Chlapec řekl, že má učitelka na sobě modré šaty. Dodal, že je někdy nosí. Dozvěděla jsem se, že nosí také legíny a červené papuče. Vlasy ji zobrazil tmavé krátké. Takové má podle chlapce i doopravdy. Dodal, že je nemá v culíku. Chlapec nevěděl, jaké má, učitelka ve skutečnosti oči, tak je nakreslil modré, protože se mu modré líbí. Pusu popsal, že má červenou a že se usmívá.

Činnosti učitelky

Chlapec řekl, že si s učitelkou hrají s autem. Dále jsem se dozvěděla, že si někdy s učitelkou hrají i nějaké hry. Také zmínil, že si povídají. Řekl, že si ten den povídaly o třech králích a Herodovi, který pořád říkal: „Já jsem nejlepší, já jsem jediný král na světě,“ a dodal k tomu, že se mohl jmenovat Já. Také řekl: „Někdy ještě, někdy si povídáme o něčem důležitém. Co je takový dar, co můžeme mít a třeba já jsem

si vybalil kartičku, jak se někdo modlí.“ Ještě řekl, že si povídají i o tom, s čím si hrály doma nebo co dělaly. Vzpomněl, že mají taky ve třídě nástroje, na které s učitelkou někdy hrají. Také chlapec vzpomenu: „A někdy tady donáší vozíček, a když jdeme jako první do školky, tak ona tady donese třeba, teď nám donesla třeba kaši.“

Vlastnosti učitelky

Z vlastností chlapec řekl, že je učitelka hodná a mladá a připadá mu, že se často usmívá. Učitelka na mě působí, podle toho, o čem si s dětmi povídala, že je rozvážná a moudrá a taky hravá, když chlapec uvedl, jak si spolu hráli.

Jiné

Chlapec ještě dodal o vedlejší třídě: „A oni hráli Valaši a to byl takový rámus, že to jsme slyšely až k nám.“ Řekl, že hráli jen na nástroje.

Chlapec byl docela výřečný, mluvil i dost o sobě a rodině. Také je zajímavé, jakou měl představu o škole. Myslel si a říkal: „Ale když někdo dostane ve škole pětku, tak už nemůže jít jako do školy.“ Ptal se, jak se to dá opravit a byl zvědavý.

Další

U tohoto dítěte si můžeme všimnout, že se projevují umělecké sklony, které zdědil po svých rodičích, kteří pracují v uměleckém povolání. Když kreslil třídu, tak objekty interiéru, které nakreslil, předtím pozoroval. Nemaloval podle paměti, ani nezobrazil oblíbené předměty. Snažil se zobrazit to, co ve třídě měly, a pozoroval realitu. Chlapec občas sám řekl, co kreslí, např.: „To jsou ty hodiny,“ a ukázal na ně.

Interpretace aktivit v MŠ

Chlapec jmenoval poměrně dost aktivit. Byly to řízené činnosti a volná hra:

- Spontánní hra dítěte s učitelkou (s autem)
- Tematické hry s učitelkou
- Obeznamení se s příběhem (o třech králich a Herodovi)
- Činnosti s didaktickou pomůckou vedené učitelkou (kartičky)
- Tematické vyprávění dětí iniciované učitelkou (co dělaly doma)
- Hudební činnosti (hra na nástroje)

5.4 Dítě 4

Informace o dítěti

Chlapec byl starý 5 let a 9 měsíců při kresbě obrázku.

V domácnosti rodiny se vyskytuje počítač, ke kterému dítě nemá každý den přístup. Dítě má doma alespoň 30 knih a rodiče v knihovně pro dospělé okolo 100 a další knihy mají u prarodičů. Chlapec žije s rodiči a starší sestrou v rodinném domě na vesnici. Otec je strojní zámečnick a matka státní úřednice.

Popis obrázku výzkumníkem

Chlapec nakreslil na obrázku sedm postav. Postava vpravo je největší a myslím si, že by to mohla být učitelka. Všechny postavy mají modré vlasy kromě největší postavy. Ta má dlouhé černé vlasy a jako jediná má znázorněný i nos. Připadá mi, že se všechny postavy kromě jedné usmívají. Postavy vypadají, jakoby se držely za ruce a byly třeba na procházce. Ale můžeme si všimnout pravděpodobně barevných stěn a nejspíš ozdob ze stropu. Takže jsou postavy asi ve třídě.

Popis obrázku dítětem a jeho vysvětlení

Chlapec se vyjádřil k obrázku následovně: „To jsou děti ze školky a paní učitelka.“ Pak dodal, že se fotí. Pro znázornění focení neměl chlapec zvláštní důvod, spíš si vzpomněl, jak se fotily. Učitelka je největší postava vpravo a ostatní děti jsou chlapcovi konkrétní kamarádi. Jmenoval je jmény. Hoch zobrazil i sebe a to postavou vlevo. Mezi nimi je i jedna dívka a to třetí postava zprava. Dvě děti, které jsou nejbližší učitelce, už chodí do školy. Nejmenší postava je malý chlapec. Dle chlapce se všechny postavy usmívají. Všichni kromě učitelky mají modré vlasy, protože se mu líbí modrá barva. Popsal, že postavy jsou ve třídě a, že nakreslil ozdoby a světla. Řekl, že mají barevnou třídu.

Vzhled učitelky

Učitelku popsal, že má na sobě svetr s dlouhými rukávy a kalhoty. Takový svetr prý nosívá. Když jsem se chlapce zeptala, proč má učitelka hnědé ruce, tak odpověděl: „Jen tak.“ Chlapec učitelce namaloval černé vlasy. Když jsem se ho zeptala, jestli má učitelka doopravdy takové černé vlasy, tak odpověděl: „Jo, trochu podobné.“ Chlapcovi připadalo, že má učitelka tmavé vlasy. Také řekl, že je má dlouhé, jak na obrázku a dodal, že někdy nosí aj copánky. Na obrázku se učitelka usmívá, nic neříká. Úsměv komentuje: „Akorát se mi to trochu nepovedlo.“ Oči učitelce namaloval černé. Slovně, ale popsal, že je má doopravdy modré. Nevěděl, proč je zrovna namaloval tmavé. Řekl, že si na barvu očí nevzpomněl.

Činnosti učitelky

Chlapce nejprve napadlo, že na obrázku jsou venku. Zdi totiž domaloval, až později. Vzpomněl, že se drží za ruce a jsou na procházce. Zmínil, že učitelka hlídá ostatní a říká, ať poslouchají, nezlobí a nekřičí. Pak ale popsal kresbu, že se fotí. Zmínil, že se fotily s oběma učitelkami. A že se spolu fotily v barevném oblečení. Dál jsem se ptala chlapce, co s učitelkou dělají, a odpověděl, že s ní tvoří třeba obrázky. Řekl: „Minule jsme dělaly ještě Eskymáky.“ Tento výtvar malovaly a ještě zmínil: „Aj jsme to přilepovaly, ale to lepily paní učitelky.“ Chlapec také zmínil, že si rád s učitelkou hraje hry. Hrávají spolu hru, např. Rybičky, rybáři jedou. Tuto hru hrají i ve třídě. Také vzpomněl, že mají angličtinu, kde se učí anglické věci. Co ještě dělají v angličtině, si už chlapec nevzpomněl.

Vlastnosti učitelky

Z vlastností jmenoval, že učitelka je hodná. Na obrázku nakreslil a popsal, že se učitelka usmívá. Ale dozvěděla jsem se, že chlapcovi moc nepřipadá, že se usmívá. Když jsem se ho zeptala, kdy se učitelka usmívá, tak odpověděl, že neví. Také na chlapce může učitelka působit přísně, když se zmínil, že říká dětem: „Ať poslouchají a nezlobí a nekřičí.“

Jiné

Chlapec nakreslil vybranou učitelku. Když jsem se ho zeptala, proč nakreslil zrovna tuto, odpověděl: „Je moc hodná a líbí se mi.“ Nevěděl, co se mu na ní líbí, prý jen tak. Pak jsem se ale dozvěděla, že se mu líbí, jak vypadá a jak se chová.

Další

Je zajímavé, že se chlapec nakreslil na druhé straně obrázku, než je učitelka. Možná tím naznačil, že je samostatný a není tolik závislý na učitelce. To mi připadlo i tehdy, jak vyrovnaně mluvil o tom, že se učitelka tolik neusmívá.

Interpretace aktivit v MŠ

Chlapce napadlo několik činností, které s učitelkou dělají. Jmenoval jen řízené činnosti:

- Tematicky cílené vycházky
- Výtvarné a pracovní aktivity (obrázky, Eskymáci)
- Řízené pohybové hry (Rybičky, rybáři jedou)
- Zájmové aktivity dětí- kroužky (angličtina)

5.5 Dítě 5

Informace o dítěti

Děvče, které nakreslilo tento obrázek, bylo ve věku 5 let a 9 měsíců.

V domácnosti, kde děvče žije, mají počítač a tablet, u kterého dítě tráví dle rodičů omezený čas. Dítě má doma asi 10 knih, rodiče přibližně dvakrát tolik. Děvče bydlí s rodiči a mladším bratrem v bytě ve městě. Rodiče pracují jako projektant a asistentka.

Popis obrázku výzkumníkem

Myslím, že na obrázku je zobrazený interiér. V kresbě jsou čtyři postavy, dvě z nich sedí za stolem a dvě leží a jsou nejspíš přikryté. Myslím, že postava za levým stolem by mohla být učitelka, protože je největší. Děvče se nejspíš zobrazilo za druhým stolem.

Postavy pravděpodobně kreslí. Učitelka má nakreslený krk, nos i chodidla. Vedle ležících postav vidím nějaké hračky a na podlaze domeček. Uprostřed obrázku dívka zobrazila nejspíše nějakou skříň a nad ní je šest koleček. Nahoře obrázku je modrá čára s výstupky. Domnívám se, že by to mohly být trubky, které ve třídě mají.

Popis obrázku dítětem a jeho vysvětlení

Děvče kresbu interpretovalo takto: „Tady jsme s učitelkou, jak něco děláme, jak spinkáme, jak jsme v domečku.“ Ukázala, že učitelka je postava za levým stolem a děvče je u vedlejšího stolu. V rozhovoru řekla, že spolu kreslí. Děvče zmínilo, že si ráda maluje a proto nejspíš zobrazila tuto scénu. Dozvěděla jsem se, že sama sebe ještě nakreslila na lehátku. Na druhém lehátku nakreslila bratra. Komentovala, že na lehátku mají i hračku, se kterou spí. Dále obrázek popisovala: „Že tu ležíme na lehátkách a že si tu dáváme balíčky na ty poličky.“ Děti na lehátkách nakreslila, protože ráda odpočívá. Děvče si v průběhu rozhovoru dokreslilo vlasy. Namalovala dva černé pramínky vlasů, které komentovala: „Já mám tady trochu černé aj blondáté.“ Zmínila se, že jsou postavy oblečené. Děvče nevědělo, jak má nakreslit oblečení postavám za stolem. Můžeme si také všimnout domeček, který si děti někdy staví, dle dívky. Zobrazila i trubky na stěně, na které ukázala a popsala kulaté světla.

Vzhled učitelky

Děvče nevědělo, jak má nakreslit učitelce oblečení, když sedí za stolem. Nakonec ho znázornila na ramenou a kolenou. Zobrazila jí triko a kalhoty a pak řekla, že takové učitelka teď má. Vlasy dokreslila v průběhu rozhovoru. Nakreslila a popsala, že má hnědé a že je nosí rozpuštěné aj v culíku. Oči také dokreslila později. Řekla, že jsou modré a hnědé a že takové učitelka doopravdy má. Pusy nakreslila a popsala, že má usměvavou a připadá jí, že se učitelka často usmívá.

Činnosti učitelky

Dívka zmínila, že s učitelkou kreslí a učitelka ji pomáhá. Co třeba kreslily, si nevzpomněla. Kromě kreslení jsem se dozvěděla, že si dívka vystříhovala hvězdičku. Na otázku, jestli ji pomáhala učitelka, odpověděla: „Já jsem to uměla sama.“ Dále zmínila, že s učitelkou i lepí. Také si někdy staví ve třídě domeček z matrací a dek a učitelka si někdy za nimi přijde hrát. Když jsem se zeptala konkrétně jak, tak si nevzpomněla. Také s učitelkou chodí na zahradu. Na otázku, co dělají venku, odpověděla: „Učitelka je na zahradě a my jsme na skluzavce.“ Ještě jsem se od dívky dozvěděla, že si s učitelkou

venku hrají. Děvče si však nevzpomnělo jak. Ještě dívka vzpomenula, že když odpočívají na lehátkách, tak jim učitelka čte. Také jsem zjistila, že učitelka vystřihuje jmenovky a jiné věci, když spí.

Vlastnosti učitelky

O vlastnostech učitelky jsem se dozvěděla, že je učitelka hodná a že se usmívá. Děvčeti se líbí všechno na učitelce. Když jsem ji vybídla, aby mi řekla konkrétně co, tak nedokázala říct. Také mi připadá dle popisu dívky, že učitelka je přátelská.

Jiné

Když jsem dívku vyzvala ke kreslení, tak mi řekla, že se jí líbí obě učitelky. Nakonec vybranou učitelku odůvodnila, že ji zobrazila, protože se jí líbí. Pak dodala, že se jí líbí na ní všechno.

Interpretace aktivit v MŠ

Děvče jmenovalo mnoho aktivit. Zmínilo, jak řízené činnosti, tak i spontánní činnosti dětí:

- Výtvarné a pracovní aktivity (kreslení, lepení)
- Spontánní tvůrčí aktivita dítěte (vystřihování)
- Námětová spontánní hra dětí (stavění domečku)
- Pohybové aktivity dětí venku (skluzavka)
- Tematické hry vedené učitelkou venku
- Četba příběhu při odpočinku dětí

5.6 Dítě 6

Informace o dítěti

Chlapec nakreslil kresbu ve věku 5 let a 8 měsíců.

Dítě nemá každý den přístup k počítači a tabletu. Svých knih má doma šest a rodiče také. Bydlí s rodiči a starším bratrem ve městě v bytě. Rodiče pracují jako elektrotechnik a dělnice ve firmě.

Popis obrázku výzkumníkem

Na obrázku vidím pět osob. Spíše vlevo je největší osoba, která by mohla být učitelka, ale postava ženy je i na pravé straně. Ta má na sobě korunku a šaty. Ostatní postavy jsou pravděpodobně chlapci. Postavy nemají dlaně ani chodidla, jen jedna, ale mají znázorněný krk. V kresbě je ještě kytička, žluté auto, usmívající se slunce i měsíc a mrak.

Popis obrázku dítětem a jeho vysvětlení

Na otázku, co nakreslil, chlapec odpověděl: „Maminku, květinu, já, P, paní učitelka Z, můj tatka, sluníčko, mráček.“ Pak ukázal, kdo je kdo (učitelka je největší postava, maminka je napravo, tatínek je postava vlevo a chlapci jsou nejmenší postavy). Dozvěděla jsem se, že P je jeho bratr, který je školák, a proto je větší. Sdělil, že nakreslil

tyto lidi, protože patří k jeho rodině. Po doptání se, jsem zjistila, že učitelka nepatří k jeho rodině, ale že ji nakreslil, protože ji má tak rád.

Popsal, že se s učitelkou potkali a že na obrázku stojí. Dál chlapec dodal: „A já jsem chtěl utrhnout tuto kytičku.“ Kytičku nakreslil, protože se mu líbí. Zeptala jsem se ho, jestli ji utrhl. Řekl, že ano. A na otázku: „Co teďka s ní budeš dělat?“ odpověděl, že jí dá učitelce. Mamince nakreslil a sdělil, že má korunku, protože se mu korunka líbí, a také proto, že mu maminka připadá jako princezna. Její pusu popsal, že je krásná. Shodli jsme se, že pusa vypadá jako srdce, ale pusu mu na obrázku nedává. Maminku nakreslil v šatech. Chlapec dodal, že i tatínek a děti mají nějaké oblečení. I když oblečení nakreslil růžové, protože se mu růžová barva líbí, zmínil, že růžové oblečení nemají. Tatínek má na obrázku vlasy a boty, řekl chlapec. V kresbě zobrazil i slunce, které se usmívá, jak dodal chlapec a mrak, který nakreslil prý, jenom tak. Také vyobrazil jejich žluté auto. Dozvěděla jsem se, že na obrázku je večer, protože nakreslil slunce i měsíc. Chlapci je na obrázku hezky, líbí se mu obrázek. Je mu tam dobře.

Vzhled učitelky

Chlapec zobrazil učitelku fialovou. Nakreslil ji fialové oblečení, protože se mu tato barva líbí. Řekl, že učitelka nosí kalhoty a nějaké šedé tričko. Vlasy jí nakreslil dlouhé fialové. Zobrazil je dlouhé proto, že se mu takové líbí. Dozvěděla jsem se, že ve skutečnosti má učitelka krátké žluté vlasy, které nosí rozpuštěné. Jaké barvy jsou její oči, si nevzpomněl. Učitelce nakreslil úsměv, také popsal, že se na obrázku usmívá. Ale dozvěděla jsem se, že se učitelka ve skutečnosti, dle chlapce, tak často neusmívá.

Činnosti učitelky

Chlapec řekl, že s učitelkou vyrábí. Vzpomněl, že vyráběly kouzlo (je to výtvarná technika, kdy se obtiskne papír do obarvené holící pěny). Bavilo ho to. Také jsem se dozvěděla, že vyráběly stromeček z papíru. Dál si vzpomněl, že si zahrály hru. Hra se jmenovala Zlatá brána a hrály ji venku. Když jsem se zeptala, co učitelka dělá, tak chlapec odpověděl: „Stojí a dívá se na nás.“ Zeptala jsem se, proč si myslí, že s nimi nehraje, odpověděl: „Protože když někdo zlobí, no tak ho zavolá a bude stát.“ Chlapec vnímal, že je tak hlídá. Také zmínil, že si někdy s učitelkou povídá, ale prý jenom někdy. Víc si povídají společně s ostatními dětmi, hlavně s předškoláky. Už ho nic nenapadlo, co ještě dělají s učitelkou.

Vlastnosti učitelky

Když jsem se chlapce zeptala, jaké vlastnosti má učitelka, tak chlapec nevěděl. Ale po vysvětlení a příkladu řekl, že je učitelka hodná. Dozvěděla jsem se, že úsměv jí nakreslil, protože je tak hodná. Dodal ale, že se tak často neusmívá. Chtěl by, aby se usmívala víc. Řekl, že se na něj usmívá někdy. Na otázku kdy, odpověděl: „Když něco udělám.“ Také chlapcovi připadá, že je s ní někdy zábava a sranda. Chlapec používal slovo někdy.

Jiné

Chlapec nakreslil jeho oblíbenou učitelku. Řekl, že se mu na ní líbí všechno.

Další

Chlapec pojal kresbu trochu jinak. Nakreslil, jak šli s rodinou na procházku a potkali učitelku.

Učitelka je největší postava, a je zajímavé, že je větší než ostatní dospělí. Sebe zobrazil jako poslední. Chlapec se nakreslil mezi bratrem a matkou jakoby se držel v „bezpečné zóně,“ nenakreslil se vedle učitelky.

U tohoto dítěte můžeme typicky vidět, že použil své oblíbené barvy a to i v případě, kdy si, nevzpomněl, jak vypadá určitá část. V celém obrázku používal tyto barvy- fialovou, růžovou, zelenou a žlutou.

Kresba dítěte mi připadá slabší, možná na to může mít vliv to, že chlapec má doma jen šest dětských knih.

Interpretace aktivit v MŠ

Chlapec jmenoval několik aktivit. Mezi aktivitami byly jak řízené činnosti, tak spontánní:

- Pracovní a výtvarné aktivity (kouzlo, stromeček z papíru)
- Spontánní pohybové aktivity dětí venku (Zlatá brána)
- Individuální rozhovor učitelky s dítětem
- Skupinová konverzace vedená učitelkou s předškoláky

5.7 Dítě 7

Informace o dítěti

Děvče, které nakreslilo tento obrázek, bylo staré 5 let a 7 měsíců.

Dítě nemá každý den přístup k počítači a tabletu, ale má k dispozici přibližně 70 dětských knih doma. Rodiče mají hodně knih pro dospělé. Dívka bydlí s matkou a prarodiči ve městě v bytě. Rodiče pracují jako grafik a projektový manažer bankovníctví.

Popis obrázku výzkumníkem

Děvče na obrázku znázornilo jen postavy. Uprostřed je největší postava, pravděpodobně učitelka a z každé strany je vedle ní pět menších postav. Postavy mají natažené ruce, možná se drží, mají znázorněné tři prsty a chodila. Všechny se usmívají. Postavy mají barevné oči a vlasy. Zdá se, že v kresbě jsou jen dívky, protože všechny postavy mají šaty. Ale nejsem si tím jistá, protože některé postavy mají krátké vlasy.

Popis obrázku dítětem a jeho vysvětlení

Na otázku, co nakreslila v kresbě, dívka odpověděla: „Děti a paní učitelku.“ Ukázala, že největší postava je učitelka. Na otázku, co dělají na obrázku, odpověděla:

„Děláme kolo.“ Řekla, že teď jenom tak stojí a drží se za ruce a zatím dělají jen to kolo. Zmínila, že vždycky dělají na koberci kruh, ve kterém si zpívají a povídají. Učitelka dle děvčete stojí, usmívá se a nic neříká. Dívka jmenovala a ukázala dvě kamarádky a sebe (děvče se nachází vlevo od učitelky a vedle ní jsou zmiňované kamarádky). Všem holkám nakreslila šaty. Řekla, že někteří jsou aj kluci a ukázala na ně (jsou to postavy první a druhá z levé strany obrázku a z pravé strany to je třetí a čtvrtá postava).

Vzhled učitelky

Děvče řeklo, že učitelku nakreslilo v dlouhých červených šatech. Učitelka moc takové šaty nenosí, řekla dívka. Ale nakreslila je, protože se jí líbí. Zmínila, že učitelka někdy nosí džínovou sukni. Vlasy děvče zobrazilo černé a také popsalo, že jsou černé a že je má takové i ve skutečnosti. Dozvěděla jsem se, že vlasy má učitelka krátké po ramena a nosí je rozpuštěné. Jakou barvu mají oči učitelky, dívka nevěděla, tak je nakreslila černé. Učitelka se také dle děvčete na obrázku usmívá.

Činnosti učitelky

Děvče řeklo, že na koberci dělají kruh, pak se posadí a zpívají písničky. Na žádnou písničku si nemohla vzpomenout. Také dodala, že si v kruhu povídají a vzpomněla, že si povídaly o Ježíškovi. Dále zmínila, že v kruhu s učitelkou cvičí. Na otázku jak, děvče odpovědělo: „Dřepy.“ Na další cviky si už nevzpomněla. Dál už nevěděla, co ještě s učitelkou dělají.

Vlastnosti učitelky

K vlastnostem učitelky se děvče vyjádřilo, že ji učitelka připadá hodná a že se často usmívá. Další vlastnosti nevěděla. Podle mého názoru je učitelka i všestranná, protože s dětmi dělá různé aktivity, jak dívka popsala.

Jiné

Tuto učitelku děvče nakreslilo, protože se jí líbí. Ještě jsem se dozvěděla, že při činnostech v kruhu bývá i druhá učitelka. Ta se podle děvčete usmívá a nic neříká.

Další

Děvče samo moc nemluvalo, spíš jsem informace zjistila pokládáním otázek k tématu. Je zajímavé, že děvče na obrázku vyobrazilo jen postavy, žádné doplňky nebo prostředí. Ani v rozhovoru nic nezmínilo, jen že jsou na koberci ve třídě. Děvče zobrazilo samo sebe vedle učitelky nesjpiš proto, že chtělo být v její blízkosti a je ji s ní dobře.

Interpretace aktivit v MŠ

Děvče uvedlo jen aktivity, které dělají v komunitním kruhu:

- Vokální činnosti
- Tematické povídání iniciované učitelkou (o Ježíškovi)
- Zdravotní cvičení (dřepy)

5.8 Dítě 8

Informace o dítěti

Dívka byla ve věku 5 let a 9 měsíců.

Dívka má 10-15 vlastních knih, rodiče mají cca 20 knih. K počítači nemá každý den přístup. Má mladšího bratra. Rodina bydlí ve městě v bytě. Otec je truhlář a matka operátorka dopravy.

Popis obrázku výzkumníkem

Děvče nakreslilo tři postavy. Prostřední z nich je největší, domnívám se, že je to učitelka. Na pravé straně je dívčí postava, nalevo je zřejmě chlapec. Největší postava má pět prstů

na rukou, ostatní postavy nemají dlaně. Všichni se usmívají. Postavy jsou zobrazeny venku a za nimi jsou tři panelové domy a strom. Děvče zobrazilo i trávu a slunce s ústy.

Popis obrázku dítětem a jeho vysvětlení

Děvče zobrazilo na obrázku učitelku, sebe a bratra. Ukázala, že učitelka je uprostřed obrázku, vlevo je bratr a ona sama je napravo. Kresbu děvče popsalo, že jdou na procházku do lesa, kde trhají hříby. Poté, co jsem se jí zeptala, jestli hříby trhají i s učitelkou, tak mi odpověděla, že doopravdy ne, že si to tak jenom vymyslela. Děvče zmínilo, že na obrázku i ve skutečnosti se s učitelkou drží za ruce a je rádo, když se s ní drží. Dozvěděla jsem se, že učitelka a dívka mají na sobě šaty, protože to tak chtěla. Také se zmínila, že sobě nakreslila řasy, protože se jí líbí. Popsala, že má hnědé vlasy a chlapec má čepici s bambulí. O domech, které nakreslila, řekla, že první dům je jejich. Popsala, ve kterém patře bydlí oni i babička. Prostřední dům je školka a ten poslední někoho domeček. Také zmínila, že nakreslila strom, trávu a sluníčko, které se usmívá. Na otázku, proč se usmívá, odpověděla: „Ono se usmívá, že se taky ti lidi usmívají.“ Dozvěděla jsem se, že se všichni usmívají a je jim na obrázku dobře.

Vzhled učitelky

Děvče učitelce namalovalo růžové šaty. Takové prý nenosí, namalovala je jen tak, protože chtěla. Pak ale zmínila, že je to třeba tričko, které učitelka nenosí, ale na závěr řekla, že takové tričko nosí. Děvče si nevzpomnělo, jaké vlasy má ve skutečnosti učitelka. O těch, které nakreslilo, řeklo, že učitelka takové nemá. Učitelce nakreslila i řasy, protože takové má a líbí se jí. Ještě jí zobrazila boty, ale nevyjádřila se k nim.

Činnosti učitelky

Děvče má rádo počítání, ale řeklo, že s učitelkou nepočítají. Zmínilo, že s učitelkou hrají hry a zpívají písničky, např. Pásli ovce valaši a Paní máma vstala. Toto prý zpívaly s jinou učitelkou. Dodala, že to bylo nejspíš na besídce. Také dělají s učitelkou pracovní listy a omalovánky. Zmínila, že si včera vybarvila ptáčka a domeček. S učitelkou také chodí na procházky, kde se drží ve dvojicích a na hřišti. Dívka vyprávěla, co se stalo na hřišti: „Když třeba, třeba když je sníh a na tom hřišti a paní učitelka nám řekne, že tam děťátka, že tam je led...tak... M. si hrál, my jsme si hráli s M. a víš, co se stalo?... On uklouzl a paní učitelka na něho volá třikrát a potom šel za ní a pak tam musel stát... Pak ho zase propustila.“ Dívka řekla, že tam stál, protože uklouzl a asi se učitelky bály, že se mu něco stane.

Vlastnosti učitelky

Učitelku děvče popsal, že se usmívá. Jiné vlastnosti nezmínilo. Podle toho, co děvče hovořilo, mi připadá, že učitelka je zodpovědná a starostlivá. Myslím, že to i děvče tak vnímá z toho, jak popisovalo, situaci na hřišti.

Jiné

Dívka řekla, že má ráda obě učitelky. Pochvíli si jednu z nich vybrala a začala kreslit. Je zajímavé, že poté co jsem ji vybídla, aby nakreslila, co ráda s učitelkou dělá nebo, co dělají ve školce, tak řekla, že nakreslí školku a udělá radši domečky.

Dívka byla výřečná a povídala i o snu, který se jí zdál na hřišti (že místo hřiště bylo jezero, ze kterého vyskočila štika).

Další

Děvče promítlo do učitelky typické ženské rysy, tím že jí zobrazilo šaty, které ve skutečnosti nenosí, a také i velké řasy, které nakreslila i sobě, protože se jí líbí. Také je zajímavé, že činnost (sbírání hřibů), kterou zobrazila a popsala na obrázku, si vymyslela.

Interpretace aktivit v MŠ

Děvče uvedlo dost aktivit, které v MŠ dělají. Převážně se jednalo o řízené činnosti, ale zmínilo i spontánní činnosti:

- Tematické hry s učitelkou
- Vokální činnosti (koledy, besídka)
- Grafomotorické činnosti (pracovní listy a omalovánky)
- Spontánní výtvarné aktivity dítěte (vybarvení ptáčka a domečku)
- Tematicky cílené vycházky
- Spontánní hrové činnosti (na hřišti)

5.9 Dítě 9

Informace o dítěti

Děvče bylo ve věku 5 let a 8 měsíců.

Děvče má každý den přístup k počítači a tabletu. Dětských knih mají doma hodně, pravidelně jim je rodiče kupují. Knihovna pro dospělé obsahuje cca 30 knih. Děvče bydlí s rodiči a starší sestrou v bytě ve městě. Rodiče pracují v obchodní sféře.

Popis obrázku výzkumníkem

Děvče nakreslilo na obrázku dvě postavy. Uprostřed výkresu je velká postava, která je pravděpodobně učitelka a vedle ní je postava dítěte. Myslím, že je to sama autorka. Postavy se drží za ruce a usmívají se. Můžeme si všimnout propracovanost očí a bot, které mají zobrazené osoby podobné. Postavy jsou venku. Na levé straně vidíme tři květiny a nad postavami tři mraky. Na obloze děvče znázornilo i usmívající se slunce.

Popis obrázku dítětem a jeho vysvětlení

Děvče popsalo, že na obrázku vyobrazilo učitelku s dítětem na procházce. Učitelku zobrazilo uprostřed a po doptání se, jsem se dozvěděla, že druhá postava představuje děvče. Děvče kresbu interpretovalo, že jsou venku na procházce, drží se za ruku a jdou na hřiště. Dívka nakreslila a popsala, že má na sobě červené šaty s rukávy a obula se do bot podobných, jaké má i učitelka. Boty učitelky se jí líbí. Také zmínila, že má vlasy, řasy, a pusu, která se usmívá. Dále řekla, že na obrázku znázornila čtyřlístek a dvě květiny. Děvče má ponětí o čtyřlístku, že znamená, že bývá pro štěstí, ale nakreslila ho jen tak. Dále znázornila usmívající se slunce a dodala, že nakreslila mraky a trávu. Přitakala, že je jim na obrázku dobře.

Vzhled učitelky

Děvče popsalo, že učitelku nakreslilo v šatech a v botách. Okomentovalo, že má pod šaty rukávy. Dozvěděla jsem se, že boty, které nakreslila, jsou na podpatku a učitelka takové nosí. Vlasy zobrazila hnědé dlouhé, až po záda. Když jsem se jí zeptala, jestli takové má i doopravdy, tak odpověděla: „Trošku jo.“ Popsala, že učitelka má na obrázku řasy, o kterých se zmínila, že takové učitelka má. Děvčeti se líbí její řasy. A také dodala, že se učitelka usmívá a nic v kresbě neříká.

Činnosti učitelky

Dívka řekla, že s učitelkou chodívají ven na procházky nebo na hřiště. Jak děvče postavy na obrázku zobrazilo, tak chodí venku ve dvojici. Na otázku, jestli se s učitelkou drží za ruce, děvče odpovědělo: „Někdy jo.“ Na procházce si obvykle s učitelkou povídá. Dívka ráda chodívá s učitelkou na procházky.

Vlastnosti učitelky

Děvče řeklo, že se učitelka usmívá. Jinak o vlastnostech učitelky jsem se od děvčete nic nedozvěděla, proto je mohu pouze vyvodit. Učitelka se zdá být milá, protože se usmívá a s dítětem se drží za ruku. Podle popisu se ještě domnívám, že je upravená a má příjemný vzhled.

Jiné

Děvče mělo vybranou učitelku, kterou nakreslí. Výběr zdůvodnila slovy: „Protože chci.“ Učitelce nakreslilo několik prvků, které popsalo, že se jí na učitelce líbí. Byly to řasy a boty, které znázornila i sobě. Působí to jako by učitelka byla pro děvče vzorem.

Další

Je zajímavé, že děvče nakreslilo jen dvě postavy, žádné jiné dítě kromě sebe nenakreslilo. Jako kdyby si autorka chtěla sama vychutnat chvíli s učitelkou a mít ji jen pro sebe, alespoň na obrázku.

Tuto scénu nejspíše zobrazila, protože s učitelkou i ve skutečnosti chodí na procházky a myslím si, že se ráda drží s učitelkou za ruce. Takže zobrazila obvyklou činnost s tím, co má ráda.

Děvče má kresbu propracovanou a přesnou, použila i černou konturu. V kresbě se možná odráží to, že má každý den přístup k počítači a tabletu.

Interpretace aktivit v MŠ

Děvče jmenovalo jen činnosti venku. Můžeme hovořit o vycházce, pobytu venku a spontánním rozhovoru:

- Tematicky cílené vycházky
- Pobyt venku (hřiště)
- Rozhovor s dítětem při vycházce

5.10 Dítě 10

Informace o dítěti

Děvče bylo ve věku 5 let.

U dítěte v rodině se vyskytuje pouze počítač. Dívka k němu nemá každý den přístup. Má doma 10 dětských knih a rodiče mají přibližně 50 knih. Děvče má staršího bratra a bydlí v rodinném domě v okrajové části města. Rodiče jsou obchodní manažer a OSVČ.

Popis obrázku výzkumníkem

Na obrázku jsou tři postavy. Jsou stejně velké a všechny mají šaty. Pravděpodobně to jsou ženské postavy. Osoby na obrázku se usmívají. Dítě znázornilo postavám i prsty, avšak jen tři. Na druhé polovině výkresu je duha. Dívka zobrazila i zem a nebe včetně dvou sluncí a mraku s deštěm. Nakreslila i dvě srdce.

Popis obrázku dítětem a jeho vysvětlení

Dívka řekla, že nakreslila: „Tebe, mě a paní učitelku“ (učitelka je zobrazena uprostřed, na levé straně nakreslila sebe a vpravo mě). Mě nakreslila prý jen tak. Řekla, že se všichni usmíváme. Dozvěděla jsem se, že máme šaty podle počasí. Dívka dodala, že je na obrázku jaro nebo léto. Zmínila se, že by nakreslila i ostatní děti, ale že by se na obrázek

už nevešly. Dívka řekla, že dělají hvězdice venku na zahradě. Když jsem se zeptala, jestli je to učitelka opravdu učí, tak odpověděla, že ne. Dodala, že hvězdice dělá ráda, nejspíš i proto nakreslila tuto scénu. Řekla, že v kresbě se také dívají na duhu, kterou pozorují i doopravdy. Duhu nakreslila, protože se jí líbí. Děvče také vědělo, že duha vzniká, když prší a svítí slunce. Nakreslila i mrak a dvě slunce. Podotkla, že jedno slunce nakreslila jen tak. Řekla, že srdce znázornila také jen tak. Když jsem se děvčete doptala, tak jsem zjistila, že srdíčka a duhu vyobrazilo proto, že je jí s učitelkou dobře.

Vzhled učitelky

Děvče učitelce nakreslilo šaty, protože zobrazilo v kresbě jaro nebo léto. Ve skutečnosti takové šaty učitelka nenosí, řeklo děvče. Nakreslila je tedy jen podle počasí. Vlasy nakreslila učitelce hnědé a dodala, že jsou ve skutečnosti také hnědé a má je po ramena. Děvče si nevzpomnělo, jaké oči má učitelka. Pusu dokreslila až v průběhu rozhovoru a řekla, že se usmívá.

Činnosti učitelky

Dozvěděla jsem se, že s učitelkou chodí na koberec do kruhu, kde si pak sednou a povídají si. Děvče si už nepamatovalo, o čem si povídají. Řeklo, že v kruhu také zpívají. Ten den zpívaly písničku, tleskaly u písničky, hrály na dřívka a na zvonečky. Děvče řeklo, že měly nástroj a s učitelkou společně zpívaly. Nástroje si vyměňují, jak říkala dívka: „Já jsem měla vajíčko předtím a teďka jsem měla zvoneček.“ Dozvěděla jsem se, že učitelka na klavír nehraje ale, že hrála s chrastítkem. V kruhu také slaví narozeniny. „Když jsou někdy narozeniny, tak my si zpíváme a okolo toho, kdo má narozeniny, tak okolo toho chodíme,“ dodalo děvče. Na písničku, kterou zpívají, si však nevzpomnělo. Dále zmínila, že na zahradě bobují. Když jsem se zeptala, co dělá učitelka, tak odpověděla: „Kouká se, jestli někdo nenaráží do plotu.“

Vlastnosti učitelky

Konkrétně děvče nejmenovalo žádné vlastnosti. Jen popsalo učitelku, že se často usmívá. Podle toho, co děvče říkalo, učitelka působí kreativně a to při hudebních činnostech a oslavě narozenin, kdy dítěti jen nepřejí, ale kolem dítěte zpívají a nejspíš provádějí i jiné aktivity. Učitelka je podle mě i zodpovědná a opatrná, když se děvče zmínilo o tom, že je venku hlídá.

Další

Poté, co jsem děvčeti zadala, co má nakreslit, tak působilo nerozhodně a nevědělo, co nakreslí. Děvče nakreslilo malé postavy a přes polovinu papíru zabírá duha. Myslím, že to může být kvůli tomu, že děvče zpočátku nevědělo, co má nakreslit a tak první nakreslilo oblíbenou duhu a až poté vymyslelo, jak ztvární učitelku. Děvče učitelku nakreslilo stejné velikosti jako ostatní postavy. Mohlo by to vypovídat o tom, že učitelku tolik nepovažuje za autoritu nebo naopak, že jsou si blízké a mají přátelský vztah. To však nemůžu potvrdit.

Ještě je zajímavé, že učitelku a sebe nakreslila ve žlutých šatech a mě v modrých. Jakoby poukázala, že s učitelkou patří víc k sobě. A také nejspíš proto, že jsem měla modré tričko.

Do kresby děvče pravděpodobně promítlo své oblíbené roční období a typické ženské oblečení.

Interpretace aktivit v MŠ

Děvče uvedlo několik řízených činností, a jednu spontánní činnost venku:

- Tematické povídání
- Hudební činnosti- hra na hudební nástroje a zpěv
- Činnosti zaměřené k oslavě narozenin
- Sportovní aktivity venku (bobování)

6 SHRnutí ZJIŠTĚNÍ

Cílem práce bylo zjistit, jak děti popisují svého učitele v MŠ. Děti se v tomto věku nachází ve stadiu lineárního náčrtu, kdy zobrazují to, co o objektu ví. Nesnaží se zobrazit vizuální realitu, ale kreslí podle představ a do kresby promítají svou subjektivitu. Děti promítly do svých kreseb své preference.

Většina dětí měla oblíbenou učitelku, kterou hned nakreslila. Dvě děti měly rády obě učitelky a jedno dítě nakreslilo tu učitelku, která byla zrovna ve třídě.

Prvním dílčím cílem bylo zjistit, jak děti zobrazují v kresbě a verbálně popisují zevnějšek učitele. Skoro vždy děti v kresbě zobrazily to, co se jim líbí nebo to, co mají rády. A to jak při zobrazení vzhledu, tak i činnosti. Děti, které nevěděly, jak něco vypadá, tak danou část nakreslily, jak se jim líbí nebo použily svou oblíbenou barvu, především u kresby očí.

Oblečení

Všechny děti zobrazily učitelce oblečení, jedno dítě spíš jen v náznaku. Také oblečení popsaly. Zajímavé je, že šaty nebo sukni znázornily všechny děvčata kromě jednoho a co se týče chlapců, tak všichni kromě jednoho, nakreslily učitelce kalhoty s tričkem. Polovina dětí nakreslila oblečení, které učitelka nosívá, druhá polovina ji oblekla do oblečení, které se jim líbí.

Boty

Boty učitelce nakreslily čtyři děti. Dvě z nich popsaly, co to jsou přesně za boty a zbylé dvě se o nich nezmínily. Ostatní děti si na obuv nevzpomněly.

Tvář

Děti oči znázornily malými puntíky nebo čárkami, ale to spíš mladší děti. Jedno děvče nakreslilo oči mandlovitého tvaru s čočkami. Jen tři děti si vzpomněly na barvu očí učitelky. A z toho je jen dvě tak znázornily, protože jedno dítě si barvu očí učitelky uvědomilo, až když jsem se ho ptala a měl je nakreslené jinou barvou. Ostatní děti je nakreslily oblíbenou nebo černou barvou. Úsměv zobrazily všechny děti a to obvykle červenou barvou, ale vyskytla se i oranžová, fialová a černá ústa. Také všechny děti interpretovaly, že se učitelka usmívá. Nos nakreslily čtyři děti. Dvě děti ve tvaru zrcadlového písmena L, jedno ve tvaru písmena P a poslední jen čárkou. V popisu nos děti nezmínily.

Vlasy

Vlasy učitelce nakreslily všechny děti. Tři až v průběhu rozhovoru, a to až když jsme se začaly bavit, o tom jaké vlasy učitelka má. Většina dětí nakreslila a popsala učitelce vlasy, které ve skutečnosti má. Jedno děvče si vůbec nevzpomnělo, jaké má vlasy a řeklo, že nakreslilo jiné než má ve skutečnosti. Jeden chlapec nakreslil dokonce fialové, i když věděl jaké ve skutečnosti učitelka má.

Ruce

V některých případech má učitelka ruce u těla, ale většina je zobrazila mírně od těla až do upažení. Všechny děti kromě dvou zobrazily ruce. Jedno dítě je nezobrazilo, protože je má učitelka pod stolem, pro druhé dítě zřejmě nebyly podstatné. Víc jak polovina dětí zobrazila i prsty. Avšak ve správném počtu jen tři děti.

Velikost postav

Učitelky byly v kresbách zobrazeny jako největší postavy. Jen dvě děti ji nakreslily stejně velkou, jako ostatní. Tyto dvě děti zrovna i nevěděly, kterou učitelku a co nakreslí. Pak nakreslily oblíbenou činnost a až později učitelku. Jakoby pro ně nebyla tolik důležitá. Velikost postav děti nekomentovaly.

Dalším dílčím cílem bylo zjistit, jak děti zobrazují v kresbě a verbálně popisují činnosti učitele. Děti postavu učitelky nakreslily ve statické poloze a to ve stojí. Jen jedno dítě nakreslilo učitelku vsedě. Polovina dětí popsala učitelku, že jen tak stojí, děti pozoruje nebo se chystá na činnost. Druhá polovina ji popsala v nějaké činnosti, kterou s dětmi dělá. Činnosti, které děti zobrazily, byly buď ty, co dělají s učitelkou ve skutečnosti nebo ty, které dítě dělá rádo nebo vzpomínky na nějakou činnost. V jednom případě byla scéna vymyšlená. Dítě nakreslilo, jak jdou s učitelkou do lesa na hříby, na které nechodí. Také jedno dítě nenakreslilo učitelku s dětmi ve školce, ale jak ji s rodinou potkali na procházce. Většinou děti ale v kresbě kombinovaly to, co ve skutečnosti dělají s tím, co mají rády.

Polovina dětí vyobrazila scénu venku a druhá polovina ji zobrazila ve třídě.

Další činnosti, které učitelka dělá s dětmi, jsem se dozvěděla hlavně z verbálního projevu dítěte. Děti často zmiňovaly, že s učitelkou chodí na procházky a na hřiště, hrají spolu hry, ale některé zmiňovaly, že se učitelka na ně jen dívá a hlídá je. Některé děti interpretovaly, že se s nimi učitelka hraje, i když se přímo do hry nezapojila a jen u dětí stála.

Také vzpomněly výtvarné činnosti jako kreslení, lepení a stříhání. Některé děti zmínily, že si s učitelkou povídají.

Děti jmenovaly jak spontánní činnosti, tak i řízené. Řízené o něco víc převládaly. Činnosti uvádím a dělím do kategorií: Řízené činnosti, Spontánní činnosti ve třídě, volná hra, Pobyt venku a Jiné činnosti.

Řízené činnosti

- Tematické povídání iniciované učitelkou
- Skupinová konverzace vedená učitelkou s předškoláky
- Obeznamení se s konceptem dárků
- Obeznamení se s příběhem
- Zdravotní cvičení
- Skupinové řízené hrové činnosti
- Řízené pohybové hry (např. Rybičky, rybáři jedou)
- Vokální a hudební činnosti (zpěv, hra na nástroje)
- Činnosti s didaktickou pomůckou vedené učitelkou
- Činnosti zaměřené k oslavě narozenin
- Ruční práce
- Výtvarné a pracovní aktivity
- Grafomotorické činnosti

Spontánní činnosti ve třídě, volná hra

- Námětová volná hra dětí (stavění domečku)
- Spontánní tvůrčí aktivita dítěte (vystřihování)
- Spontánní výtvarné aktivity dítěte (vybarvování)
- Volná hra dítěte s učitelkou

Pobyt venku

- Tematicky cílené vycházky
- Tematické hry zaměřené na fyzickou aktivitu (např. na honěnou)
- Spontánní pohybové aktivity a hry dětí (např. Zlatá brána, hra na schovávanou)
- Sportovní, pohybové aktivity dětí (bobování, skluzavka)

Jiné činnosti

- Zájmové aktivity dětí- kroužky (angličtina)
- Četba příběhu při odpočinku dětí
- Individuální rozhovor učitelky s dítětem
- Vokální činnosti (nácvič na besídku)

Posledním dílčím cílem bylo zjistit, jak děti zobrazují v kresbě a verbálně popisují vlastnosti učitele. Kromě jednoho dítěte, děti nevěděly, co jsou to vlastnosti. Neznaly pojem vlastnosti. Takže jsem se ptala: „Jaká je paní učitelka, jaká ti připadá, že je?“ To mi stejně děti moc nedokázaly popsat a ve většině případů jen řekly, že je hodná a také jsme se shodly na tom, že se usmívá. Jeden chlapec dodal ještě, že je mladá.

Všechny děti nakreslily učitelku na obrázku, která se usmívá. Všechny ji i tak popsaly. Jen dvě řekly, že učitelka se moc často neusmívá. Z toho, jak děti o učitelce mluvily v rozhovoru, jsem vyvodila další vlastnosti a to např. pěkná, vnímavá, trpělivá, starostlivá, opatrná na děti, přísná, zábavná, rázná a zodpovědná. Dítě dokázalo vnímat u učitelky jednu až dvě takovéto vlastnosti.

Spojitosti mezi kresbou dítěte a informacemi z dotazníku jsem výrazně nezpozorovala. Jen že polovina dětí, které bydlí v bytě, nakreslila postavy venku a polovina dětí, které bydlí v domě, nakreslila scénu vevnitř. Jednoduše řečeno, že děti, které bydlí v bytě a domě, mají stejnou preferenci k zobrazení interiéru nebo exteriéru.

Nepřipadlo mi, že by vzdělání a povolání rodičů ovlivňovalo kresbu dítěte. Jen v jednom případě, kdy rodiče chlapce byli uměleckého povolání, jsem si všimla, že se chlapec snažil vyobrazit realitu třídy.

Z dotazníku jsem v práci nevedla žánry knih, které v rodinné knihovně dítěte převládají. Nenašla jsem a podrobně nezkoumala spojitosti mezi žánry a popisem učitele. Proto jsem tuto položku nevedla k informacím o dítěti.

7 ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala problematikou učitele v kresbě dětí. Cílem práce bylo zjistit, jak děti předškolního věku popisují svého učitele v MŠ. V teoretické části bylo uvedeno, jaký má předškolní dítě vztah k učiteli a v praktické části, to jak dítě učitele popisuje.

Teoretická část byla rozdělena do tří kapitol. V první kapitole jsem představila kresbu obecně a sumarizovala vývoj dětské kresby, v další kapitole jsem se věnovala interpretaci dětské kresby a v poslední jsem se zabývala vztahem dítěte k učiteli MŠ. V praktické části jsem sumarizovala informace získané z kreseb a rozhovorů dětí do tří oblastí. Oblasti se věnovaly vzhledu, činnostem a vlastnostem učitelky. Činnosti učitelky jsem ještě uvedla z pedagogického hlediska.

Interpretovala jsem deset kreseb. Děti v tomto věku se nachází ve stadiu lineárního náčrtu, kdy zobrazují to, co o objektu ví, ne to, co vidí. Děti promítaly do svých kreseb své preference. Vzhled učitelky děti zobrazily a popsaly následovně. Polovina dětí zobrazila učitelku ve smyšleném oblečení podle vlastní preference. Děvčata, spíše kreslila šaty nebo sukni a chlapci zobrazili učitelku v kalhotách a triku. Většina dětí nakreslila učitelce skutečné vlasy a nezapomněly také na úsměv. Činnost, kterou děti nejčastěji zobrazovaly, byla ta, kterou s učitelkou dělají v kombinaci s tím, co mají rády. Např. dítě se vyobrazilo s učitelkou na vycházce, jak se drží za ruce. Verbálně pak jmenovaly další činnosti, které s učitelkou dělají. Děti jmenovaly, jak řízené činnosti, tak spontánní. Pojem vlastnost děti neznaly. Skoro všechny děti jen řekly, že učitelka je hodná a usmívá se. Jeden chlapec ještě uvedl, že je mladá. Další vlastnosti jsem se snažila z rozhovoru vydedukovat.

Myslím si, že stanovené cíle práce byly naplněny, a to jak cíl teoretické části, tak i hlavní a dílčí cíle. U posledního dílčího cíle byly podle mě výsledky slabší. A to kvůli nedostatečným znalostem dítěte v oblasti vlastností. Snažila jsem se to ale kompenzovat vyvozením dalších vlastností učitelky z rozhovoru.

Možnosti zevšeobecnění výsledků jsou omezené, kvůli malému výzkumnému vzorku. Také za mé limity považuji, že jsem ne vždy napoprvé zjistila od dítěte dostatečné množství potřebných dat. Některé rozhovory s dětmi jsem tedy dělala nadvakrát. Také myslím, že je slabé propojení výsledků s informacemi získanými z dotazníku.

Jako návrh dalších výzkumů mě napadlo, že by se téma zpracovalo jako kvantitativní typ práce. V další práci by se mohlo více zkoumat vliv a působení rodinného prostředí

na vnímání a popis učitele dítětem. A další výzkum by se mohl podrobněji zabývat tím, jak dítě učitelku vnímá, co si na ní všímá, co se mu na ní líbí, co dělá rádo s učitelkou. Také se podívat na to, co dítěti chybí nebo co se mu nelíbí. Podívat se na školku a učitele z pohledu dítěte. Myslím, že by to mohlo být přínosné jako zpětná vazba učitelům.

Bakalářská práce pro mě byla přínosem, a to jak v obohacení a upevnění si teoretických znalostí, tak i získání zkušeností s výzkumem. Jsem ráda, že jsem mohla nahlédnout do procesu a realizace výzkumu. Těšilo mě zpracovávat toto téma s kresbou. Myslím si, že kresba je nenahraditelný prostředek komunikace i vyjadřování. Chtěla bych v mateřské škole využívat dětskou kresbu k přiblížení se dítěti a přínosy z práce aplikovat v budoucnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

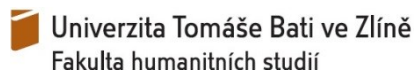
- [1] BABYRÁDOVÁ, Hana. Symbol v dětském výtvarném projevu. 2. vyd. V Brně: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-2103360-6.
- [2] BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy. Brno: Computer Press, 2010. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-251-2569-4.
- [3] COGNET, Georges. Dětská kresba jako diagnostický nástroj. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0499-2.
- [4] DANNHOFEROVÁ, Jana. Velká kniha barev: kompletní průvodce pro grafiky, fotografy a designéry. Brno: Computer Press, 2012. ISBN 978-80-251-3785-7.
- [5] DAVIDO, Roseline. Kresba jako nástroj poznání dítěte. Vyd. 2. Překlad Alena Lhotová, Hana Prousková. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-415-1.
- [6] HELUS, Zdeněk. Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3037-0.
- [7] KESICIOGLU, Oguz Serdar a Umit DENIZ. Investigation of Pre-School Children's Perception of Teacher in Their Drawings. Creative Education [online]. 2014, Vol. 5, No. 8, s. 606-613 [cit. 2016-05-26]. DOI: 10.4236/ce.2014.58071. ISSN 2151-4755.
- [8] KREJČOVÁ, Věra, Jana KARGEROVÁ a Zora SYSLOVÁ. Individualizace v mateřské škole. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0812-9.
- [9] KUCHARSKÁ, Anna a Ludmila MÁJOVÁ (eds.). Dětská kresba v psychologickém výzkumu. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-217-2.
- [10] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- [11] MATĚJČEK, Zdeněk. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.

- [12] MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, ed. Psychologie pro učitelky mateřské školy. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.
- [13] NIESEL, Renate a Wilfried GRIEBEL. Poprvé v mateřské škole. Praha: Portál, 2005. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-989-5.
- [14] PIAGET, Jean. Psychologie inteligence. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966. Knižnice psychologické literatury.
- [15] PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.
- [16] PŘÍHODA, Václav. Ontogeneze lidské psychiky. 2. vyd. Praha: SPN, 1974. Učebnice vysokých škol (SPN).
- [17] ŘÍČAN, Pavel a Dana KREJČÍŘOVÁ. Dětská klinická psychologie. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1049-8.
- [18] SEDLÁČKOVÁ, Hana, Zora SYSLOVÁ a Lucie ŠTĚPÁNKOVÁ. Hodnocení výsledků předškolního vzdělávání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-884-8.
- [19] ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. Přehled vývojové psychologie. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2141-4.
- [20] ŠKOBRTAL, Pavel a Radim BADOŠEK. Psychologie pro NMgr. studium učitelství pro MŠ. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, katedra pedagogické a školní psychologie, 2013. ISBN 978-80-7464-449-8.
- [21] VÁGNEROVÁ, Marie. Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0181-8.
- [22] VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.
- [23] WIRZ, Daniel. Výchova začíná vztahem: stati, poznámky z deníku. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2007. ISBN 978-80-7204-503-7.

SEZNAM PŘÍLOH

1. Žádost
2. Dotazník pro rodiče
3. Rozhovor s dítětem

PŘÍLOHA I.: ŽÁDOST

Dobrý den,

mé jméno je Barbora Babíková a jsem studentkou Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, oboru Učitelství pro mateřské školy.

Chtěla bych Vás požádat, jestli byste se zapojili do mého výzkumu (bakalářské práce).

Výzkum bude anonymní.

Vyplnili byste krátký dotazník a Vaše dítě by mi individuálně nakreslilo obrázek dle zadání. Také by mi obrázek interpretovalo a rozhovor bych nahrála. Dále bych s kresbou a rozhovorem pracovala v mém výzkumu, který bude zveřejněn. Vše, ale bude anonymní.

Souhlasím s tím, aby se mé dítě
zúčastnilo výzkumu.

Pokud souhlasíte, prosím, podepište se zde:

V dne.....

Děkuji Vám za ochotu a spolupráci.

Barbora Babíková

PŘÍLOHA II.: DOTAZNÍK PRO RODIČE

Dotazník pro rodiče

Jméno Vašeho dítěte:

Věk dítěte (i měsíce):

Jak dlouho Vaše dítě chodí do MŠ?

V jaké lokalitě bydlíte? (podtrhněte)

město / okrajová část města / vesnice

Kde bydlíte? (podtrhněte)

dům / byt

Kolik vás žije v domácnosti?

Kdo? (Např. matka, otec, 2 děti, babička)

Napište pohlaví dětí a stáří dětí. (Např. 2 chlapci- 4 a 6 let)

Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů: (podtrhněte)

Otec-

ZŠ / SŠ s výučním listem / SŠ s maturitou / vyšší odborné vzdělání / bakalářské vzdělání / magisterské vzdělání / vysokoškolské doktorské vzdělání

Matka-

ZŠ / SŠ s výučním listem / SŠ s maturitou / vyšší odborné vzdělání / bakalářské vzdělání / magisterské vzdělání / vysokoškolské doktorské vzdělání

Zaměstnání rodičů:

Otec-

Matka-

Vyskytuje se ve Vaší domácnosti počítač a tablet? (podtrhněte)

Má dítě k němu každý den přístup? Ano / Ne

Kolik knih pro dospělé přibližně máte ve Vaší knihovně doma?

Jaké knihy převládají? (Můžete podtrhnout více možností.)

romány, psychologické a společenské romány, historické romány, dobrodružné romány, novely a povídky, detektivní romány, sci-fi, biografie, cestopisy, poezie, dětská literatura, humor, encyklopedie a slovníky, jiné (popřípadě prosím dopište)

Kolik má dítě přibližně vlastních knih?

Děkuji za vyplnění.

PŘÍLOHA III.: ROZHOVOR S DÍTĚTEM

S: Zkus mi říct na tomto obrázku, co jsi nakreslil.

D: Že si hrajem.

S: (Přítakání) A koho jsi tam nakreslil?...Kdo toto je?

D: Paní učitelka.

S: (Přítakání) Paní učitelka. A jak vypadá, co má na sobě?

D: Šaty.

S: Jo? Má šaty? (Přítakání) Takové modré.

D: (Přítakání)

S: A ona takové nosívá?

D: Někdy.

S: Někdy takové nosívá. (Přítakání)...A tady toto tmavé je co?

D: Legíny.

S: Aha, má aj pod tím legíny, ty jsi všímavý. Super.

S: A má takové červené boty?

D: (Přítakání)

S: Jo? Má takové papuče?

D: (Přítakání)

S: (Přítakání)

S: Takže má takovéto tmavé vlásky. Má je tak krátké?

D: (Přítakání)

S: Nebo je má třeba v culíku?

D: Nemá je v culíku.

S: Nemá je, jo? Má je takové rozpuštěné.

D: (Přítakání) A někdy tady donáší voziček, a když jdeme jako první do školky, tak ona tady donese třeba, teď nám donesla třeba kaši.

S: Aha. A není to tady ta paní, co tu uklízela?

D: Ne-e. To je paní uklízečka.

S: (Přítakání)

S: A paní učitelka má takové modré oči?

D: Já nevím, jaké má oči, tak jsem udělal modré.

S: (Přítakání) A modré se ti líbí?

D: (Přítakání)

S: (Přítakání) A jakou má pusinku?

D: Červenou.

S: Červenou...A usmívá se?

D: (Přítakání)

S: (Přítakání) A usmívá se často?

D: (Přítakání)

S: Jo? Připadá ti, že se usmívá?

D: (Přítakání)

S: (Přítakání)

S: Takže ti jaká připadá paní učitelka, že je? ...Jakože je hodná, nebo je přísná...

D: Hodná a někdy hodná...hodná a mladá.

S: Hodná a mladá? (Přítakání)

D: (Přítakání)

D: A toto jsem já.

S: Tady toto jsi ty?

D: (Přítakání)

S: (Přítakání) A hrajete si spolu?

D: (Přítakání)

S: (Přítakání) A co si tady hraje?

D: (Přemýšlí) Já mám obrovské auto a tady jsem tam ještě zapomněl dokreslit autíčka.

S: (Přítakání) Tak ještě můžeš dokreslit.

D: Ty auta...

S: (Přítakání)

D (Kreslí) Já jsem někdy měl auto terénní, ale...takto... a mělo obrovské kola a to se tak natáhlo a pak to jelo po autech, ale pak to velké, co bylo na tom, tak to se...vyjelo ven, ...a pak jsme ještě museli to... museli to nasázet do toho a někdy to vypadlo.

S: Aha. Takže vy si hraje s takovým nějakým autíčkem?

D: (Přítakání)

S: A máte takové ve školce, jo? Takové velké?

D: Ne, nemáme. Ale já jsem ho tam někdy přinesl.

S: (Přítakání) Někdy jsi ho přinesl.

S: A vy si hraje spolu s paní učitelkou?

D: (Přítakání)

S: A hráváte si aj něco jiného, nějaké jiné hry?

D: Někdy.

S: Jo? A jaké třeba?

D: Třeba...my jsme dneska tady, jsme si povídali o třech králech, jak ten Herodes říkal, on pořád říkal „já jsem nejlepší, já jsem jediný král na světě“, tak se mohl jmenovat aj Já.

S: (Přítakání)

D: Pořád, pořád říkal já.

S: Aha. Tak to je dobré, tak o tom jste si povídali, jo, s paní učitelkou?

D: (Přítakání)

D: A oni hráli Valaši a to byl takový rámus, že to jsme slyšeli až k nám.

S: Zpívali nahlas, jo?

D: Ne, nezpívali, jenom měli nástroje.

S: Aha, hráli na nástroje.

D: (Kreslí)

S: (Přítakání)

D: My máme tady taky. (nástroje)

S: A hráváte na ně?

D: Někdy.

S: Někdy?

D: (Přítakání)

S: Aj s paní učitelkou na ně hráváte?

D: (Přítakání)

S: (Přítakání) A co ještě děláte?

D: Někdy ještě, někdy si povídáme o něčem důležitém. Co je takový dar, co můžeme mít a třeba já jsem si vybalil kartičku, jak se někdo modlí.

S: Aha. Takže si povídáte o tom, co je důležité...

D: (Přítakání) Někdy.

S: A ty sis vytáhl kartičku, že se někdo modlí.

D: (Přítakání)

S: Aha. Takže si tak různě povídáte, jo?

D: (Přítakání)

D: Někdy si povídáme... jak se třeba...s čím jsem si hrál doma, nebo co jsem dělal.

S: Jakože si povídáte, třeba co jste dělali a tak.

D: (Přítakání)

S: (Přítakání)... aj paní učitelka si s vámi povídá?

D: (Přítakání)

S: (Přítakání) A tady na tom obrázku je ještě někdo? Tady to vypadá jako nějaká postava...

D: Ne-e. Ne, to není postava, ale ... to byla moje A., jak vždycky chodila do školky.

S: A kdo je A.?

D: ...První byla jako v první třídě A a teď je v druhé třídě A.

S: Aha. A to je tvoje sestra?

D: (Přítakání)

S: (Přítakání) Spolu jste chodívali do školky, jo?

D: (Přítakání)

D: A má víc roků než já.

S: (Přítakání)

D: Já mám pět a v květnu budu mít tolik (ukázal na prstech).

S: Šest (Přítakání)... To potom půjdeš aj do školy, že?

D: Ne, ještě...ale, když A. měla aj víc, tak pořád chodila do školky.

S: Ale tak to nevádí, když někdo zůstane ještě ve školce.

D: Ale když někdo dostane ve škole pětku, tak už nemůže jít jako do školy.

S: Ale dá se to opravit. Špatná známka se dá opravit.

D: Ale jak?

S: Já si taky pamatuji, já jsem dostala, myslím, ve druhé třídě pětku nebo čtverku z abecedy, z písmenek, a pak jsem si to mohla opravit.

D: Ale jak?

S: Že mě..., paní učitelka mi řekla, že mě za tři dny vyzkouší . Já jsem se to naučila. A pak mi dala lepší známku.

D: Jedničku?

S: No, to už si přesně nepamatuji, ale možná ano.

D: Ale A. někdy má dvojku nebo trojku a A. říkala, když dostanu jako jedničku, tak že může potom dostat kinder vajíčko. A mamka řekne, ne nemám na sladkosti moc peněz.

S: (Přítakání)

D: Ale taťka, taťka...

S: (Přítakání)

D: On, mamka... taťka musel dát mamce peníze na boty.

S: (Přítakání)

D: A teď má málo peněz, takže musel si koupit, místo sedaček bobky.

S: Nebo ty bobky máte místo sedaček proto, že jste větší...

D: Ne, ale pořád ještě máme ty sedačky...

S: Aha.

D: Mamka má Opla a taťka má Mazdu.

S: (Přítakání) Dobře, tak ještě přejdeme k tomu, co jsi nakreslil...

S: A jak jsi říkal, že vám paní učitelka donáší aj nějaké jídlo?

D: (Přítakání)

S: Že vám ráno donáší kaše?

D: (Přítakání) A někdy rohlík a někdy něco jiného.

S: Takže vám donáší různou snídani, jo?

D: (Přítakání)

S: (Přítakání)

S: A ještě něco tě napadá, co bys mi mohl říct?... O paní učitelce.

D: Mě už nic nenapadá.

S: Dobře, tak děkuji.